

**BENGT MAGNUS
BJÖRKMAN**

*

**BREVSAMLING
1816 - 1824**

*

Utdrag med kommentarer
Del I: Händelseförlopp i stort

*

Hans Tåhlin, Stockholm, 1997

BMB:s Brevsamling 1816-24

Inledning

När ridån går upp för sista akten i BMB:s liv den 9/4 1816 finns följande personer på scenen:

- **BMB** själv, Grosshandlare och Brukspatron (1745-1824)
- Hustrun **Ulrica Magdalena** f. Levin (1771-1828)
- Dottern **Ulrica Maria** (1789-1860), gift med ...
- ...**Friherre Ernst von Willebrand**, Överste vid Upplands Regemente
- Sonen **Bengt Ludvig**, Brukspatron (1791-1825)
- Sonen **Lars Magnus**, Kapten i Kievs Dragoner (1793-1869)
- Sonen **Axel Ulrik**, s.k. Kontorist hos BMB (1797-1855)
- Dottern **Sofia Aurora**, "hemmadotter" (1805-1829)
- Sonen **Johan Fredrik** (kallad Fritz) (1807-1891)
- **Johan Björkman**, bror till BMB, Brukspatron (1747-1825)
- **J.J. Dreilick**, f.d. Förvaltare på Fiskars Bruk i Finland
- **A. Rydberg**, Inspektor på Kimo Bruk i Österbotten, Finland

Bakgrundsinformation 9/4 1816

Bengt Magnus (BMB):

70 år, när den aktuella brevperioden börjar och 78 vid dess slut. Bosatt sedan början av 1790-talet i Fastigheten Regeringsgatan 36, Stockholm, där också Kontoret för Handelshuset B.M.Björkman & Co är inrymt. Företaget handlar i första hand med stångjärn, tackjärn, trävaror, tjära, salt och spannmål och är som Handelshus medelstort med Stockholms-mått mätt. BMB äger förutom Regeringsgatan 36 även Regeringsgatan 38, en bod för järnhandel nära Järnvågen i Slussen samt Alberget 6 på Djurgården, där det också finns en Brädgård. Dessutom äger han Grönsinka Bruk i Gästrikland liksom följande gods och gårdar i Sverige: Barkarby och Barsbro (Järfälla socken), Bromsten (Spånga socken), Farsta (Brännkyrka

socken), Görväln och Jakobsberg (Järfälla socken), Nacka (Brännkyrka socken), Skälby och Veddesta (Järfälla socken) samt Öråker (Näs socken)

Innan det olyckliga kriget med Ryssland 1808-09 ägde BMB också följande besittningar i Finland, vilka han hade förvärvat i början av 1780-talet från Handelshuset Jean & Carl Hasselgren i Amsterdam: Antskog, Fiskars och Gennäs (Pojo socken), Haapaniemi (Kisko socken), Kimo (Vörå socken), Koskis (Pojo socken), Kulla (Tenala socken), Kärkelä (Karislojo socken), Oravais (Vörå socken) samt Orisberg (Storkyro socken). Dessa finska besittningar måste han dock göra sig av med, eftersom rikssvenskar, enl. de rysk-svenska fredstraktaten 1809 inte fick äga egendom resp. driva företag i Finland. En första början av denna avyttring hade gjorts 1815 genom att Fiskars Bruk samt de andra Nyländska besittningarna sålts till äldste sonen Bengt Ludvig, som utvandrat till Finland och därför kunde stå som ägare.

Övriga finska egendomar sköttes tills vidare genom Förvaltare, vilken i fallet Kimo hette A. Rydberg.

Trots att BMB alltså är 70 år gammal, finns det ännu inga tecken på att han tänker pensionera sig, förrän det blir absolut nödvändigt - tvärtom har han fortfarande en enastående mängd järn i elden, vilket med all önskvärd tydlighet framgår av följande lista på engagemang: Medlem av Borgerskapets 50 Äldste, Ledamot av Kyrkorådet i Jacobs Församling, Revisor över Drätselkommissionens Räkenskaper, Styrelsemedlem i Brandförsäkringskontoret, Medlem av Svenska Frimurarorden (även Ledamot av Styrelsen för Frimurarbarnhuset), Arla Coldinuorden, Timmermansorden, Patriotiska Sällskapet, Sällskapet samt Smålands Gille i Stockholm

Föutom detta är han enl. samtida vittnesmål en av de större aktörerna på Stockholmsbörsen (där man på den

tiden inte handlade så mycket med aktier som med utländska växlar). I Grönsinka bedriver han järnbruk samt i Nacka kvarnhantering, och han har fortfarande stora sjöfartsintressen i rederier, fartyg, varv, kanalverk, fyrväsen, etc. Han är också delägare i Falu Koppargruva och Dammgruvan i Tunabergs Bergslag.

Däremot har vid denna tid hans politiska aktiviteter mattats av något sedan 1809 års revolution, och riksdagsman resp. riksgäldsrevisor hade han inte varit sedan 1792 (då han f.ö. var anklagad för att t.o.m. tillhöra de sammansvurna mot Gustaf III). Helt utan politiskt inflytande är han dock inte och med Kronprinsen, senare Kungen Carl Johan, har han då och då skärmytslingar betr. vikten av att ge marknadsekonomin någorlunda fria tyglar.

Hans många yrkesaktiviteter ger inte mycket tid för nöjen och rekreation - han lämnar ogärna Stockholm, och semester vet han av allt att döma inte vad det innebär. Hälsan är det dock inget fel på under den aktuella brevepoken - i varje fall inte i början.

Ulrica Magdalena:

BMB och hans hustru är ett ganska omaka par - inte nog med att ålderskillnaden är betydande (26 år), men medan han är en trågen arbetsmänniska utan egentligt behov av rekreation, är hon en levnadsglad livsnjutare, som älskar umgänge, fester och vackra kläder. Paret bor åtskilda stora delar av året - när hon bor på Görväln feredrar han att stanna i staden t.o.m. under hetaste sommaren.

Ulrica (Ulla) Maria:

Äldsta dottern bor med sin man och sina två barn, en dotter och en son, på godset Sätuna i Björklinge Socken norr om Uppsala. Ulla lider av allt att döma av

lungbesvär, en som vi skall se rel. vanlig åkomma på den tiden.

Bengt Ludvig:

Äldste sonen har studerat för informatorn Per Sjöbring (senare Professor i Orientaliska språk) 1808-1811 och sedermera skrivits in vid Uppsala Universitet, där han 1809 avlägger Teol. examen och 1811 Hovrättsexamen. 1812 köper han de Nyländska besittningarna inkl. Fiskars av fadern.

Någon speciell förberedande utbildning för yrket Brukspatron tycks inte ha förekommit, liksom inte heller någon praktiktjänstgöring. BMB tar en mycket aktiv del i skötseln av Fiskars, utan att för den skull kunna eller vilja ingripa i dag-till-dag sysslorna. Innan Bengt Ludvig tog över Fiskars hade Bruket fjärrstyrts av BMB med utnyttjande av Förvaltaren Dreilick som Disponent. Redan före Bengt Ludvigs tillträde hade BMB umgåtts med planer på att bygga om resp. bygga till huvudbyggnaden på Fiskars, det s.k. Slottet, och dessa aktiviteter hade också i själva verket påbörjats något innan 1815.

Lars Magnus:

Tredje barnet och andre sonen har också haft Per Sjöbring som Informator, skrivits in vid Uppsala Universitet och där tagit teol.examen 1809.

Lars Magnus håg står tidigt till krigaryrket och han söker in vid Livgardet till häst i Stockholm, där han så avancerar till löjtnant 1812. Av något skäl trivs han inte i Huvudstaden (möjligen har fadern för stor insyn i hans fritidsaktiviteter där) utan reser först utomlands, där han förlustar sig i Paris (till en kostnad av 3.000 Rdr) och sedan söker han värvning som löjtnant vid Kronobergs Regemente 1814 för att bli kapten 1815, då han

också inackorderar sig hos fabroder Johan på Sjöborggen. Som den orolige själ han är, bryter han emellertid upp från Växjö efter bara ett halvår och söker sig 1816 till ryska Kievs Dragoner, och det är här vi finner honom i början av korrespondenstiden.

Axel Ulrik:

Den tredje sonen återvände 1815 från en fyraårig vistelse i London och fick anställning på faderns kontor, där han bl.a. i stor utsträckning svarar för utskriften av faderns brev resp. koncept för dessa. Innan utrikesresan har även Axel Ulric haft Per Sjöbring som Informator (endast 1811) och dessförinnan har han 1809 skrivits in vid Uppsala Universitet, där han emellertid aldrig avlägger någon examen utöver studenten.

Liksom sina bröder anses Axel Ulric av BMB som nöjeslysten och slösaktig - kanske en reaktion på faderns ganska asketiska liv och kanske också orsakat av den stora ålderskillnaden till fadern.

Sophia Aurora:

Tillhör liksom lillebror Fritz en senare andra barnkull och var 1816 en tonåring, som växer upp i moderns hägn och säkert påverkas kraftigt av henne. Bor under sommarhalvåret ihop med modern på Görvältn.

Johan Fredrik (Fritz):

I början av skildringen vistas Fritz i stor utsträckning i sällskap med sin mor och äldre syster. Det är först längre fram han får tillgång till Informator (dock inte Per Sjöbring), varefter han skrivs in också han vid Uppsala Universitet.

Brukspatron Johan på Sjöborggen:

BMB:s yngste bror (så när som på Axel, som var född 1749 och dog 1760 efter endast ett års skolgång i Växiö) kallar sig efter fullbordad skolgång vid Växjö Gymnasium Brukspatron och övertar egendomen Ölsåkra/Sjöborggen efter fadern Johan Björckman d.ä. Så värst mycket bruk torde inte Ölsåkra ha varit, men man tillverkar tydligen pottaska och har ett bränneri och dessutom äger Johan andelar i andra bruk i trakten - annars är det mest jordbruk vid Sjöborggen, som gäller. Broder Johan tycks ha varit en snäll och rekorderlig människa, men några större inkomster verkar han inte ha haft, och han får då och då lita till försträckningar från BMB. Johans hustru Ulrica f. Wessblad (1754-1818) tycks lida av en obotlig sjukdom och hennes krafter avtar snabbt.

J.J. Dreilick

Upplärd av BMB blir han så småningom dennes allt-i-allo, när det gäller förvaltningen av Fiskars Bruk, vilket under hans överinseende lämnar ett hyggligt överskott, till dess att Bengt Ludvig övertar ruljansen.

A. Rydberg

Fyller samma funktion som Dreilick, men för Kimo Bruk i Österbotten - på sätt och vis har dock Rydberg en ännu viktigare roll i början av korrespondensperioden, eftersom det tar flera år innan Lars Magnus så småningom axlar ansvaret för de Österbottniska Bruken

Händelseförlopp i Stort

1816.04.09 - 1816.12.31

Den bevarade korrespondensen börjar först andra kvartalet 1816, med all säkerhet därför, att Överförmyndaren i Stockholm ville ha tillgång till just åtta års korrespondens före BMB:s död. Året innan, d.v.s. 1815 har, som tidigare nämnts Bengt Ludvig tagit över Fiskars Bruk och Lars Magnus gått i rysk krigstjänst.

Redan från början av korrespondensen kastas vi huvudstupa in i BMB:s bekymmer med de båda brödernas slösaktiga leverne, vilket han tvingas finansiera mot sin övertygade vilja. Han plågas också av att han ännu inte har till fullo uppfyllt fredsbestämmelserna mellan Sverige och Ryssland 1809, eftersom han fortfarande har kvar äganderätten till de Österbottniska besittningarna.

Vad gäller yttre förhållanden, tycks det först ha varit en ovanligt seg vinter - någon öppen sjöfart till Finland kunde inte påbörjas förrän i slutet av maj - och sedan följde en sommar med missväxt, i varje fall i Finland. Sveriges ekonomi blir gradvis sämre med påföljd, att kurserna gentemot utlandet försämras.

BMB är hela tiden mycket aktiv som rådgivare till Bengt Ludvig (i det fortsatta är namnet förkortat till BLB), som emellertid inte tycks motsvara faderns förtroende. Ludvigs håg står främst till att fullfölja och t.o.m. överträffa faderns byggnadsplaner för vad, som gemenligen kalla Fiskars' slott.

Lars Magnus (i det fortsatta benämnd LMB) trivs tydligen inte så bra i den ryska tjänsten och blir alltmer övertygad om, att han måste ta avsked igen från det militära, vilket i hög grad ogillas av BMB, som gärna vill se sonen försörjd.

Bengt Ludvig

[Faint handwritten notes or signatures in the bottom right corner.]

Allmänt

P.g.a. dels BLB:s bristande förmåga att leda arbetet på ett professionellt sätt vid Bruket, dels hans behov av att göra intryck på sin omgivning, rinner pengarna formligen genom hans händer. I st.f. att åstadkomma ett tidigare sedvanligt överskott från brukshanteringen behöver BLB låna allt större summor i s.k. Förlag från BMB för att hålla det hela flytande.

BLB:s tålmod mot sin personal är många gånger synnerligen begränsat och leder till en rad uppsägningar, som börjar med en hushållerska, en gammal trotjänarinna. Ur brevavskriften citeras:

3.2

11.---"Därefter har din förra hushållerska till min surprise till mig uppkommit och berättar sig vara nödsakad flytta på orsaker dem jag ej kan ogilla men också ej vill granska. I alla fall tror jag dig gjort en förlust vid denna flyttning, då jag tyckte henne vara både ordentlig, kunnig och beskedlig.---" (Sthlm 22/10 1816 BLB)

Ekonomi/Finansiering

BLB upptäcker snart, att han får alltmer ont om pengar, och han börjar umgås med planer på att antingen ta upp stora lån eller t.o.m. avyttra Fiskars - det senare möter motstånd, för att inte säga avsky, hos fadern:

3.3/Kompetens?

12.---"Det uppgivna projectet att få betala din utestående köpeskilling på 10 år med 15 procent således att 10 procent skulle avgå på kapitalet, räntan nedsattes till 5 procent, lär ej vara ditt eget verk. Du som fått en nästan ovärderlig egendom med kostbara inventarier för en spottpenning i ett mynt som dagligen försämrar sitt värde, varemot din production höjt sitt pris på ett år nära 50%, vilket också gjort att ehuru huset i år redan till murar är uppdraget, koppartaket beräknats, ävensom en kostbar Meublering och en

icke obetydlig ungarlsskuld, så lär din aparta räkning i närvarande icke stå mera till boks, med de nu assignerade 16.000 Rd Rgs, än circa 13.000 Rdr då NBe den sistkomna kopparen hinner bliva såld.---(Sthlm 22/10 1816 BLB)

2.8/Förmög.

12.---"Du som till prejudice för alla övriga syskon ännu medan dina Föräldrar leva fått utan ränta disponera hela ditt både fäderne- och modernearv, beräknat till en sådan summa som ingen av dina syskon kunna vänta. Och om jag skulle på detta sätt till alla dina syskon utan ränta utgiva hela deras arv medan ännu leva både Far och Mor, så skulle vi bägge få tugga på vår ålderdom. Du, säger jag, som fått alla dessa advantager endast i det hopp att, kommen till välstånd, skulle bliva ett stöd för din Mor och syskon i fall de därav kunde komma i behov, du skulle vilja nedsätta räntan på den bagatells köpeskillingen, som nu nästan är den enda inkomst din Far äger till bestridande av ett drygt hushåll och 5 syskon. Nej, detta kan inte vara ditt eget foster.---"(Sthlm 22/10 1816 BLB)

2.8/Förmög.

13.---"Du vill belåna din egendom. Vartill detta lån? Så länge du har din Far, ej saknar förslag till det han tror dig nödvändigt behöva, ser jag ej vartill denna operation skulle vara nödig, om ej kanske till den omrörda Italienska resan, eller att utlåna åt goda vänner men osäkra betalare. Jag vet utomdess icke var du skulle få lån på drägligare villkor än dem din Far dig förskjuter. ---" (Sthlm 22/10 1816 BLB)

3.3/Kompetens?

13.---"Du talar om de penningar du nedlagt och den möda och besvär du använt på dessa egendomar, men kära du, som jag ej annat vet, har det endast varit med mina penningar du ännu arbetat, och vad ditt myckna arbete beträffar, så har det ännu knappast pågått ett år, varemot din Far haft samma besvär i mera än 40 år utan att tröttna.---"(Sthlm 22/10 1816 BLB)

3.7/Förs.

13.---"Din sista propos blygs jag på dina vägnar att nämna. Du vill sälja din egendom. Sälja en egendom vars värde du nu icke till det ringaste känner, och som din Far på 40 år knappast hunnit utröna, en egendom, kanske den bästa i hela Finland, åtminstone den enda självständigaste Brukseegendom, som har sin rudimenterie på stället och som säkert blir bättre åtminstone vad

koltillgången beträffar, i mån som kringliggande Bruken tvingas nedlägga sin rörelse i brist på tackjärn, som nu redan är till införsel förbjudet.- Sälja en egendom av en halv million riksdalers värde, den du med urbota hushållning efter 10 år kan äga skuldfri. Men låt ock vara att därmed skulle åtgå några år längre, så gives under flere millioner människor icke en som på den tiden kan förvärva en sådan härlighet. Och låt vara du finge en köpare, som för en lumpen penning narrade till sig dina oskattbara egendomar, vad skulle du sedan göra med penningarna, helst i en tid då nästan i alla stater pappersmyntet förlorar sitt värde emot egendomar och varor, och då allt förnuftigt folk söker att häri använda sina dageligen fallande papperspenningar. Du skulle bliva tvungen att utlåna dem till falska vänner och bedrägliga betalare, hava en lätt tillgång till spel- och respenningar och slutligen stanna i uselhet och förakt, utskrattad och begabbad av medborgare och föraktad av dina anhöriga. - Och din Far - som med nattvak och arbete i nästan 70 år arbetat på det ändamål att sätta sin familie i välstånd, vad hade han för rättighet att härvid påminna? Min käre Ludvig! Du må väl rodna vid denna proposition som icke kan annat än revoltera hela mitt blod, men vilken säkert ej är egen ingivelse utan säkert någon förrädisk granne som vill för en lumpen penning filoutera sig till något av dina sköna Säterier, Rusthåll, etc. Jag har illa jugerat din caractere, ditt förstånd och omtanke när jag lämnade dig den klenod, då jag ser dig capable att ens umgås med så här huslika förslager, och om jag hör dem en gång ytterligare nämnas vill jag från dig alldeles vara skild, till både förlag, hjälp och tillochmed bekantskap.---"(Sthlm 22/10 1816 BLB)

Slottsbygget

BLB har storstilade byggnadsplaner för "Slottet" i Fiskars, och han börjar genom fadern rekvirera mer eller mindre lyxbetonat (enl. fadern) material från Sverige för detta bygge. Detta belyses i ett flertal brev, varav utdrag ur några återges i det följande:

3.6/Slottet

5. ---"då jag ser dig vara occuperad med dina affairer och synnerligen den förestående byggnaden, den jag dock önskar icke måtte forceras på bruksdriftens dispencc såsom det angelägnaste ---"(Sthlm 3/5 1816 BLB)

3.6/Slottet

12.---"Du gruvar för din husbyggnads kostnad, och jag medger den kunnat vara mycket mindre om du så velat själv. Du omnämner Meubleringen och andra nödiga byggnader vid Bruket. Det förra har du till en stor del förut, och med det övriga råder jag dig att ej brådska förrän dina tillgångar sådant medgiva, som dock kan ske snart nog, om du vill hushålla och se efter affairerne. Att lägga lånta penningar i en dyrbar Meublering, stall och mera sådant gör ingen snar reglering i financerne. ---"(Sthlm 22/10 1816 BLB).

Det framgår dock tydligt, att BMB trots allt har ett levande intresse av byggnadsarbetena och ganska beredvilligt biträder sonen vid inköp av materiel i Sverige, vilket bl.a. visas av det följande:

3.6/Slottet

6.---"Emellertid låter du mig med allra första veta:

1. Huru länge den första stenposten kan dröja utan hinder.
2. Huru mycket spik nu behöves sedan den i höstas ankomna är avräknad.
3. Storleken på de ordinerade 30 dubbla järnplåtar.
4. Om något mera nu för byggnaden behöves än det Granstedt (byggmästaren - HT:s anm.) uppgivit och som nu lättast kunde sändas, helst om jag nödgas taga ett större fartyg.---"(Sthlm 3/5 1816 BLB)

3.6/Slottet

17.---"Även medföljer härvid Tit. Granstedts requisition på järnsmidet, jämte Eskilstuna fact.pris på det mesta av ordinationen, utom Spanioletterna och vindrutorna, som ännu ej ankommit. Om dessa priser antagas, och du vill därav utvälja vilken sort av bättre eller sämre du åstundar samt lämna den åstundade upplysningen om dörrarnas tjocklek och om de gå ut eller in för lås och gångjärn, ävensom huruvida vindfönstrenas antal är riktigt eller ej, och sedan dessa papper återsända, så skall beställningen bliva gjord och bör dock hinnas färdig till nästa vår, då man får se huru avsändningen behöver göras, helst den länge väntade handelconventionen väl då måste vara färdig, varefter man då får taga sina försiktighetsmått. - Visserligen blir detta smide dyrt, om bästa sorten därav utväljes och torde som jag tycker då gå mot 1000

å 1200 Rd Bco, men om det ena skall någorlunda svara mot det andra så torde ej löna mödan att i detta fall spara på några Riksdaler.---"(Sthlm 26/11 1816 BLB).

3.6/Slottet

21.---"Prover på de från Eskilstuna rekvirerade dörrSpanioletter har jag nu här fått se som äro rätt vackra, med lås och all tillbehör lärer de komma att kosta circa Rd 25 Rgds stycket, som jag tycker just ej vara dyrt och således beställda. - Om fönster- Spanjoletterna äro vi ej i riktigt förstånd hos följande ritning. Därå bör du i samförstånd med Herr Granstedt få granska och av honom gillas eller vad därvid är att ändra, mig synes dem vara ämnade till fönster utan trädpost på mitten, men dina (vad jag kan minnas) hava ett sådant mellanträd. Dessa kunna således ej beställas förrän denna sak blir upplyst som jag således med första inväntar.---"(Sthlm 17/12 1816 BLB)

Andra karaktärsdrag

BLB visar allt större lynnighet - ena minuten ska han sälja Fiskars - nästa minut är han besluten att behålla bruket. Ofta beror detta senare på en strävan att blidka fadern, vilket ibland lyckas - i varje fall tillfälligt:

2.5/Visdom

18.---"Att du är tournerad från förslaget om din Egendoms försäljning eller belåning fagnar mig för övrigt ganska mycket och jag antager din förklaring över detta ämne för ganska god. - Du bör överse en Fars värma vid en sådan proposition, och om mina uttryck ej varit de mest delicata kan du vara övertygad det de flutit ur den renaste vänskapens källa, och vad skulle man annat kunna vänta av en Far som i sin sena ålder med nattvak och arbete tänker (icke för egen bequämlighet, ty den är honom okänd), utan allenast för sina barn och att se dem i välstånd. Huru harmeligt skulle det för honom vara att se sina barn vidtaga steg som stridde mot detta dess ändamål. - För övrigt och vad dina Reverser beträffar, så vill jag ej förmoda det behoven under min livstid skola bliva så trängande det jag behöver derföre genera dig över din förmåga, och efter mitt frånfälle kunna de väl ej komma i andra händer än din Mors eller Syskons, varifrån du väl icke rimmeligen kan förvänta någon Chican. Jag ser således häröver all fruktan vara onödig, men råder dig emellertid att så fort omständigheterna medgiva minska denna skuld för att

bliva en självständig och oberoende man. Och om du för lindrigare ränta kan belåna din Egendom än den jag beräknar, för att därmed liquidera dessa Reverser, har jag så mycket mindre däremot, som jag därför har hundratals utvägar, ävensom på förmånligare villkor.---" (Sthlm 26/11 1816 BLB)

Övertagande av Kimo Bruk

BMB börjar känna ett allt större tryck från myndigheterna i Finland, att han ska göra sig av med de Österbottniska egendomarna och han förbereder därför en "skenförsäljning" via BLB för att i görligaste mån uppfylla myndigheternas krav. Han uttrycker också önskemål om att besöka Finland kommande år:

2.3/Kimo

22.---"Som du förmodligen av mig flera gånger hört nämnas, har jag sedan längre tid ämnat mina i Österbotten och Wasa Län belägna fasta egendomar Kimo & Orisbergs Bruk, Oravays Masugn och Keppo Sågverk med underlydande Hemman och Lägenheter åt din Bror Lars Magnus, att såsom avräkning på sitt förväntade fäderne- och modernearv få sig tilldelat, vilken föresats numera är styrkt sedan han blivit Keyserlig Rysk undersåte och ämbetsman. - Nu infaller snart den tiden då jag som Kongl. Svensk undersåte efter sista Fredstraktaten ej mera på eget namn får behålla fast egendom i Finland eller Österbotten, och jag hade således önskat att nu genast till berörda din Kära broder få avlämna bemälda i Wasa Län belägna Fastigheter, men då hans avlägsna vistelseort, och även hans tjänstgöring gör omöjligt att nu genast kunna dessa verk varken emottaga, sköta eller vårda, så har jag varit nödsakad att under tiden och tills berörda din Broder för sin tjänstgöring och andra omständigheter kan dem själv efter mitt ytterligare framdeles förordnande emottaga och vårda, att sätta dessa fasta egendomar på ditt namn, såsom varande Keyserlig Rysk undersåte och som dem kan äga och under ditt namn beskydda till förenämnda ändamål, och till följe därav å berörda egendomar utfärdat ett sådant Köpe- och Salubrev som hosgående vidimerade avskrift därå visar, vars original är uppsänt till Rydberg på Kimo för att i orten lagfaras, även som jag därå sänt en Copia till Landshövdinge Ämbetet i Wasa, det jag trott nödigt för att underrätta detta Ämbete det jag med försäljningen fullgjort traktatens krav.

Du ser av köpebrevet att jag däri för Fastigheterna NBe med undantag för inventarier, löseegendom och kontanta penningar utsatt en köpeskilling av Rd 60.0000 Banco sedlar, och denna köpeskilling däri ävensom betald och erlagd kvitterad.

Så länge både du och jag leva behövdes icke mera än ett muntligt avtal om vad vi bägge veta, det varken handeln är gjord för din räkning eller den ringaste köpeskilling av dig därför är betald. Men för att efter någonderas frånfälle icke sätta våra anhöriga härom i tvist och osäkerhet, behagar du med första insända mig en sådan med egen hand skriven och Sigillerad försäkran om detta förhållande som hos gående formulair utstakar, ävensom en på samma sätt skriven och Sigillerad ordres till Rydberg som det även medföljande formulair utstakar, varigenom vi hava denna sak på redig fot, antingen vi leva eller dö. - Då berörda din Bror kommer i tillstånd att själv kunna egendomarna mottaga så behöver han därvid ingen annan procedure än din överlåtelseskraft på köpebrevet, varom jag då vill giva dig anmodan och tillåtelse, då jag även får sätta ett Justvärde på de då vid verken befintliga inventarierna och Bokfordringar etc. som emellertid äro min egendom och som icke äro i köpet inbegripna.

Du ser av allt detta såväl att jag hädanefter som hittills nödgas åtaga mig bestyret om dessa besvärliga verk, som nödvändigheten att för ingen eho det vara må yppa beskaffenheten av denna handel, ehuru oskyldig den än vara må, utan säger du endast då nödvändigheten fordrar att tala där, det du handlat dessa verk, men som därifrån långt avlägste boende, med händerna full av göromål och med mindre kännedom om verkens beskaffenhet, så hade du givit din kära Fader anmodan och full frihet att för din räkning förvalta och styra, vilken sedermera omständighet jag ej nog kan rekommendera.---"
(Sthlm 17/12 1816 BLB)

Lars Magnus

Allmänt

Lars Magnus (i det fortsatta kallad LMB) tjänstgör med sitt regemente på diverse exotiska platser runt om i Ryssland, ofta under mycket primitiva förhållanden. Detta

till trots kan lönen från regementet bara täcka en bråkdel av kostnaderna för ett högt liv under fritiden, och han vädjar ständigt till fadern om bidrag, vilka denne beviljar efter åtskilligt knot och många sarkastiska anmärkningar:

4.2

3.---"Men över din tjänstebelöning är jag högst förvånad. 500 rubel i papper gör netto Rd 222 svenskt Banco, en lön som jag ej kan bjuda min yngsta kontorsbetjänt.---"(Sthlm 12/4 1816 LMB)

4.2

3.---"Efter denna räkning har du uppätit endast i Pettersburg 10 års lön, och på Parisresan dubbelt. Det vill säga att du inom året depenserat Rd 8.000 Bco. Minsann, det lönte sig icke illa att för ett sådant Salarium göra dessa depenser. Det var väl uttänkt, du hade åtminstone då så gärna kunnat kvarbliva i ditt fäderneslands tjänst. Efter så grova upptåg, och då jag trodde dig för längre tid vara bärgad utan vidare hjälp, ser jag dig nu åter i behov och begär understöd. Du har icke ens den godheten att uppgiva summan för ditt behov utan påstår det jag skall gissa till vad du behöver eller kanske sända allt vad jag äger till din Mors och syskons underhåll.---"(Sthlm 12/4 1816 LMB)

4.2

4.---Nej, min kära Lasse, vi förstå ej varandra rätt. Har du på eget bevåg och emot mina och släktingars avstyrkan givit dig in på en främmande bana, så blir ej frågan om vad du behöver eller möjligen kan förstöra, utan måttstocken blir vad jag kan och förmår giva. Emellertid och även för denna gången vill jag understödja din förlägenhet och se om på ditt slöseri och oförnuftiga hushållning är någon botten. Jag anmodar således idag Herr Gen. Con. Sterky att åter sända dig tre tusende pappersrubler, varigenom du inom året disponerat över Rd 10.000 Bco. Vilken Far, som äger hustru och 6 barn står väl ut med sådant, och vilken son är nog oförnuftig att begära det, om han icke har för avsikt att ruinera både sig själv och sin familje. Jag nödgas således säga dig att jag åtminstone icke på ett runt år vill från dig höra talas om något vidare understöd, utan får du frakta dig som du behagar. Jag ämnar icke låta ruinera varken mig själv eller familje för ditt slöseri och oförstånd. Dina kamrater med sina Rr 500 lön, lära väl också ej äga tillfälle att göra stora

depenser. Om du ej skall passera för en rik Seigneur så kan du leva som de andra, då dina pund säkert bliva drygare. Härmed må dock vara huru som helst, men från mig har du på ett år icke att vänta den ringaste hjälp. Du må ställa dig hur som du helst vill eller sätta dig i vad behov du helst behagar, du lärer själv finna att denna min föresats är en nödvändighet. På din egen trägna begäran har du nu själv fått tillskapa ditt öde. Du får således själv skörda frukterna därav. Jag har nödgats skriva till Sterky det han ej på min räkning får lämna dig mera pund än föromrörde Rr 3.000 i papper.-(Sthlm 12/4 1816 LMB)

4.1/Allmänt

1.---"Slutligen får jag svara på den hårda tillvitelsen som du från Pettersburg gjort, nämligen att jag tyckes ha lämnat dig handlös utan undsättning åt ditt öde. Jag frågar dig min vän, har du av mig rönt detta uppförande eller har jag som Far förtjänt denna förevitelse, om du påminner dig alla dina ungdomsförseelser och vad de mig kostat, vad du på din onyttiga Parisresa dispenserat, med mycket annat, så tror jag mig vara fri från sådan beskyllning. Det smärtar mig dock att därför vara misstänkt, då jag med mitt samvete vet det jag icke har någon annan önskan än att göra mina barn så lyckliga som möjligt är, men vilket ej kan ske om de i förtid förslösa det lilla arv de efter mig kunna vänta. Uttyd således ej som kallsinnighet att jag så mycket som möjligt är söker få dig att undvika denna olycka och lär dig i tid att hushålla med det lilla du kan hava kvar.---

---Gud den högste (vars åkallan genom religionens iakttagande du icke lärer förgäta) välsigne och skydde dig på alla dina farliga vägar och alla dina företag, och det skall bliva min största glädje att höra dig leva som en god Kristen, uppfylla dina plikter mot överhet och medborgare i vad ödet än bestämt dig söka ditt bröd. Sedan jag genom förenämnda din uppgift får se ditt nödvändiga behov, vill jag sedan utstaka huru mycket jag därav tror mig kunna bidra.---"(Sthlm 9/4 1816 LMB).

Andra karaktärsdrag

Under tiden har LMB försökt övertyga fadern, att han trots allt avser att bättra sig, vilket fadern givetvis välkomnar:

2.5/Visdom

15.---"Jag har med rörelse sett dina declarerade nya tänkesätt, och om du dem följer (synnerligen vad religionen beträffar) så har du att göra räkning på en lycklig framtid, även om dina ekonomiska omständigheter icke skulle bliva de bästa. Ett tillfredsställt samvete över fullgjorda plikter är i livet och i synnerhet i döden en stor rikedom---"(Sthlm 29/10 1816 LMB)

Familjen i Övrigt

Hustrun Ulrica Magdalena

BMB är inte helt övertygad om sin hustrus vandel, vilket framgår av en passus i ett brev till brodern Johan, som beklagat sig över sin hustrus allvarliga sjukdomstillstånd:

7.2/Ulrica

9.---Din sorg däröver ogillas så mycket mindre av mig som jag kanske bättre än många andra vet vad förlusten av en öm, ärbar och förståndig hustru vill säga/betyda,---" (Sthlm 3/5 1816 Broder Johan)

Dottern Ulla Willebrand

Redan tidigt i korrespondensen förekommer notiser om att det inte står så bra till med äldsta dotterns hälsa, och det ska bli mer därav så småningom:

5.5/Familj

2.---"och Ulla Willebrand må alla väl, ävensom deras tvenne barn, ehuru Ullas bröst ej vill vara rätt bra.---"
(Sthlm 9/4 1816 LMB)

Även dotterns make Ernst von Willebrand förekommer också allt oftare i korrespondensen:

4.4/Familj

Den inköpta egendomen du omtalar är visst icke för Ulla allena, hon får stackars flicka inte så mycket efter sina föräldrar, men den arrenderas av

Willebrand som ock bor där, och att säga dig sanningen är detta nästan det enda din Far numera äger att underhålla hushåll, barn och Contoir med.---
"(Sthlm 29/10 1816 LMB)

Broder Johan

Brodern har som nämnts i det tidigare det inte alltför fett och tvingas ibland med hatten i hand be BMB om hjälp ekonomiskt - det betonas dock från båda sidor, att det inte rör sig om gåvor utan om lån:

7.4/Johan

9.---"Vad du fruktar för detta saldoss utfordrande i fall av mitt dödsfall bör väl ej inträffa, då jag tror mig ej lämna mina arvingar i det nödfall att med skyndsamt behöva infordra skulder på sådana händer, varom jag åtminstone skall giva dem föreställningar.---"(Sthlm 3/5 1816 Broder Johan).

BMB är också noga med att ersätta brodern för inackorderingen av LMB under den tid han tjänstgjorde vid Kronobergs Regemente i Växiö:

4.1/Allm.

9.---"Emellertid och för att sätta våra räkningar på redig fot, får jag för min son Lasses 1/2 års vistande från januari till juni förlidet år på Sjöborgen och där åtnjuta vänskap och bekvämlighet efter Din egen utstakning, vid detta års början gottgöra Din räkning med Rd 300 Rgs eller Rd 200 Bco, jämte min tacksägelse för den honom visade vänskap och omvårdnad.---"(Sthlm 3/5 1816 Broder Johan).

7.2/Ulrica

9.---"Med hjärtligt deltagande beklagar jag svägerskans avtynande hälsa. --- men vi böra hoppas att denna förlust ej så snart skall inträffa, varvid vi dock få underkasta oss försynens behag.---"(Sthlm 3/5 1816 Broder Johan).

Ulla Carré

Ulla Carré är dotter till Maria Lovisa f. Levin, en syster till Ulrica Magdalena:

8./Ulla Carré

2.---"Ulla Carré är nu bliven gift med Banco Commissarien Brakel, som skall vara beskedlig och reputerad man, fastän han har den olyckan att äga endast en arm.---"(Sthlm 9/4 1816 LMB)

Borgmästare Björkman

Carl Adolph Björkman gifte sig med brodern Johans dotter Maria Charlotta 1812, då han var nybliven borgmästare i Ulricehamn:

8./Borgmästare Björkman

10.---"Tacksägelse för brodern Borgmästaren Björkmans recenil under härvarelsen kan jag knappast emottaga då han ganska sällan begagnade de inviter jag annars för alla dagar lämnade honom.---"(Sthlm 3/5 1816 Broder Johan)

Vänner och Bekanta

Sådana utomstående personer passerar också revy som:
Baron Aminoff och Per Sjöbring:

4.4/Familj

16.---"De insända breverna äro alla sina ägare tillställda. Baron Aminoff lärer ej vara i Cas. att stort hjälpa sin omnämnda brorson, då han förleden våras på en bedräglig Banqueroutteur förlorade större delen av sin egendom och således nödsakad att hushålla med det övriga.---"(Sthlm 29/10 1816 LMB)

Per Sjöbring var informator till BLB, LMB liksom också Axel Ulrik under åren 1808-1811 (Axel Ulrik endast 1811) och uppehöll av allt att döma en viss kontakt med pojarna även efter denna period.

3.2

21.---"jämte Sjöbrings brev, som i dag på Uppsala varder honom tillställt jämte försäkran om betalning för de böcker som han för din räkning uppköper och avsänder, vilket jag fullgör med så mycket mera nöje som jag är fagnad

*att se dig på detta slags nöje vilja använda den tid som dina affärer lämna
övrig.---*(Sthlm 17/12 1816)

bmb056

Händelseförlopp i Stort

bmb 042 / 057

1817.01.01 - 1817.12.31

1817 visar sig bli ett händelserikt år såväl för familjen Björkman som omvärlden.

Såväl Ludvigs som Lasses penninguttag från fadern ökar i oroväckande takt och vad värre är - båda börjar få allvarliga bekymmer av annat slag.

I början av året har tydligen Ludvig i vredesmod råkat dräpa en av sina underlydande, men fadern får dock först reda på detta ryktesvägen ett par månader senare. Därmed börjar, vad som ska visa sig bli en flera års botgöring för BLB och säkerligen en av orsakerna till hans alltför tidiga död c:a 8 år senare. De första åren sitter han i häkte men hamnar sedan i fängelse, från vilket han inte slipper ut förrän i maj 1821. Det står alltmer klart för såväl BMB som andra, att Ludvig inte är kapabel att sköta Fiskars på ett någorlunda tillfredsställande sätt, och det hela blir givetvis inte bättre av att han för en lång period inte ens har möjlighet att vistas vid Bruket.

För att ta hand om förvaltningen av Fiskars, medan BLB är borta, anställs en Carl Murray på rekommendation av Ernst von Willebrand. Till en början står han högt i kurs hos såväl BMB som sonen, men det ska, som vi snart får se tyvärr bli ändring på den saken.

Lasse börjar nu bli alltmer desperat och insisterar med all kraft på att få lämna militärtjänsten och helst ta över driften av Kimo Bruk, vilket fadern är ytterst negativ till, i varje fall till en början.

I all sin konsolideringsnit kan BMB inte själv avhålla sig från investeringskrävande nya intitiativ vid Fiskars

(2)

- den här gången gäller det planer på att bygga en kopparhammare.

Omvärlden

Om vi börjar med omvärlden är det inte bara vädret som är exceptionellt i stora stycken utan det "stormar" också betr börskurser, råvarupriser och råvarutillgång, låneinrättnings likviditet, etc.

Ett bra vinterväder betyder för BMB på den tiden, att det skall vara kallt och snörikt, så att transporter av järn, kol och trävaror kan ske så snabbt och ekonomiskt som möjligt med hänsyn till den tidens dåliga infrastruktur. Men vintern 16/17 uppfyller tydligen inte de kraven:

9.2/Händelser

27.---"Vi hava här alltsedan årets början en väderlek som snarare liknar Maji än January, vår skärgård är redan alldeles fri för is och marken alldeles bar. Våra transporter till lands och på före har alldeles upphört, varav våre Bergslagen lider mest som härav nödgas öka sina kolpriser och foror, men som i anseende till den nedfallna Coursen ej får sitt järn i proportion betalt.---"(Sthlm 7/2 1817 BLB)

Valutautvecklingen gentemot utlandet bereder Regeringen vid den här tiden stora bekymmer och föranleder diverse ingripanden, som inte alltid leder till avsedda resultat:

9.2/Händelser

48.---"Vår Course är ett riktigt dårhushjon, den var vid årets början på Hamburg (och andra platser i proportion) 128 B, gick sedan ned ända till 99 B, gick sedan upp till 120 B, men har de senaste postdagarna börjat falla och var sista postdagen 112---.(Sthlm 27/5 1817 BLB)

Med en försvagad valuta sjunker inte oväntat kopparpriserna, vilket är oroande eftersom koppar ju utgör en huvudsaklig intäktskälla för Fiskars:

2.3/Koppar

61.---"Jag får även meddela den högst obehagliga underrättelse att kopparen detta år alls icke efterfrågas. Den har fallit i priset på alla utrikesorter, då engelsk och spansk koppar fyllt alla behovet till bättre priser än förut ---"
(Sthlm 29/7 1817 BLB)

Tackjärnstillgången fluktuerar också bl.a. på grund av handelspolitiska överenskommelser med utlandet:

3.6/Slottet

71.---"Något Dannemora stångjörn får till privat man i Sverige ej säljas då hela tillverkningen i England är Contracterad, men om jag av vänskap skulle få det åstundade, borde jag väl veta varav det bör bestå: fyrkant eller platt, fint eller gott, som jag med omgående post får veta.---"
(Sthlm 9/9 1817 BLB)

En viktig finansieringskälla för den tidens näringsliv utgörs av speciella låneinrättningar, kallade diskonter. De viktigaste av dessa är de i Stockholm, Göteborg och Malmö samt en speciell diskont för Göta Kanal. Alla dessa, möjligen med undantag för den i Stockholm befinner sig i gungning ekonomiskt sedan någon tid:

9.2/Händelser

80.---"Med den 1:sta i denna månad uppgick för Sverige och synnerl. för Stockholm ett sådant orosmoln, varom man förut icke haft exempel, och som försatt nästan hela allmänheten, rik och fattig, i bestörtning, fattigdom och förlägenhet. Med nämnda dag, utan att någon visste det ringaste därav, declarerade sig våra Discontinrättningar i Götha Canal, Malmö och Götheborg för insolvente och inställde sin betalningar för dess Assignationer på Banquen och deras så kallade 3 % sedlar, som numera ej gälla i någon slags betalning. Dessa Discontsedlar och Assignationer utgjorde förut nästan hela Rikets rörelseCapital, och nästan ingen handlande, hantverkare, åkerbrukare eller Privat man i Riket gavs, som icke däri hade sin förmögenhet till 3/4 kanske 9/10 delar insatt då dessa alldeles ansågs som Contant och voro betalbara på dagen.- När nu alla dessa papper på en gång blevo obrukbara i alla betalningar, och endast Banco och Riksgäldssedlar därtill kan nyttjas, har härav uppkommit en sådan penningebrist, att den som den 30 Sept. trodde

sig äga 50:000 Rd i Cassan, den 1:sta Octob. knappast där hade Rd 5.000 i brukbara pengar. Den ena medborgaren (även bland de förmögna) kan ej betala den andra, handelsvaror och Växelköp, betalning för reverser och inteckningar bliva alla omöjliga att göra. Consternationen är allmän och nöden verkelig. Flere Handelshus hava inställt sina betalningar, Bergslagen blir utan förlag och Lantmannen måste sakna köpare för sina varor, sedan effecten hunnit sprida sig till orterna. Coursen på Hamburg som den 27 Sept. var 112 1/2 har redan fallit till 100 B och lär gå än lägre. Vår ställning är desperat och min enskilda icke stort bättre, då jag för Wäxlar, Reverser och räkningar ej kan få det ringaste.

Regeringen har för detta viktiga ändamål varit nödsakad att utskriva en Riksdag till d. 20 November och man väntar nu med hopp och fruktan de utvägar Ständerna i denna vådeliga ställning kunna påfinna, men säkert stupar mången reglerad medborgare innan denna hjälp hinner ankomma, om den ock kan utfinnas.---"(Sthlm 10/10 1817 BLB)

Bengt Ludvig

Förvaltning

BLB ber fadern om hjälp att söka engagera olika befattningshavare, som han skulle kunna lita på, men som vi ska se längre fram i kommentarerna röner de nya medhjälparna snart samma tillitsöde som de tidigare:

2.3/Fiskars

98.---"Jag har således på rekommendation av Ernst (som känner både hans Capacité och ärlighet) övertalt Carl Murray att företaga denna resa, den han ock nästa Fredag anträder över Åbo till Fischars för att där kvarstanna så länge du tror hans biträde vara dig nödvändigt. Som jag av Ernst fått försäkrat (jag känner honom ej nog) kan du med säkerhet lämna honom del av alla dina affärer, Böcker och räkenskaper, såväl enskilda som Fischars, Koskis och Orrjerfvi Contoirens, dem han såsom snäll Bokhållare bör kunna reda och Controllera.---"(Sthlm 16/12 1817 BLB)

Ekonomi/finanser

Uttagen av Förlag från fadern fortsätter 1817 med oförminskad fart och börjar nu verkligen irritera denne. BLB har ständigt ont om pengar p.g.a. en vårdlös hantering och ett vidlyftigt leverne:

3.2

56.---Såge jag dig vara en förnuftig och sparsam hushållare så skulle jag ehuru penningbristen är stor endast söka att understödja dig vidare, men då jag ser dig capable av sådana desperata, okloka och ruinerande företag som den omtalade lustresan, så ser jag varken anledning eller courage att gå längre. Jag får ej sätta hela min välfärd på vågspel på sådana händer, din Mor och dina syskon vilja och hava något ehuru de visst icke få så mycket som du fått. Jag kan ock ej förstå vartill du nyttjar så mycket penningar, ty nog vet jag huru mycket som behövs till Bruksrörelsen och kan ej mycket misscalculera om husbyggnaden, jag fruktar det du ej har nog reda på din Cassa för att freda den från obehöriga förluster, och utan ordning står ingen Cassa bi ---" (Sthlm 15/7 1817 BLB)

Redovisning

Faderns irritation tar sig uttryck i envisa krav på att BLB ska redovisa den verkliga situationen ekonomiskt för såväl Fiskars som egen del för honom - en redovisning som aldrig tycks komma till stånd, i varje fall inte något så när fullständigt:

2.2/Hårdhet/Fam

69.---"Min vän, jag har bett, anmanat och även befallt dig att svara på dessa både dig och mig rörande angelägenheter, men du tycks manquera dig åt din Fars både böner och hotelser, eller måste en oförlätelig indolence hava intagit hela ditt väsen, som gör dig oskickelig att sköta affairer. Jag tycker mig i ditt uppförande upptäcka en sturskhet, en otacksamhet och självförtroende som jag inte väntat och visst icke förtjänt. Ditt uppförande börjar avkyla den varma vänskap som blodsbandet mig förut ålagt. Om du ej snart ändrar detta ditt uppförande torde denna vänskap alldeles utslockna. Får då se huru du då reder dig med de så legert påräknade egna resourcerna.---" (Sthlm 5/9 1817 BLB)

3.2

95.---Sannerligen jag fruktar det du har ordning på varken inkomster eller utgifter och att det folk som omgiva dig vet begagna din okunnighet och din vårdslöshet. Jag har givit dig tillstånd att till min granskning insända dina förslager och Böcker för att med 45 års erfarenhet se huru dina Förvaltare och Betjänter hushålla med din egendom, men bevars, detta instämmer ej med det Mystiska sätt du vis a vis din Far intagit. Nå, nå, min vän, jag skall ej bortruka min möda, du lärer själv tro dig äga nog både förstånd och erfarenhet för att vara dessa utslitna redskaper förutan, dessutom har du vänner, det är nog.---" (Sthlm 5/12 1817 BLB)

2.3/Fiskars

103.---"Som jag alltsedan du mottog verken saknar all dem rörande uppgift, kunde jag väl även med första få veta:

1. Hur många man nu hålles i Gruvan, om de arbeta med dubbla lag, dag och natt och huru malmfångsten de senaste månaderna varit.
2. Hur många kistor malm vid Gruvan och vid hyttorna efter förslagerna nu bör finnas.
3. Hur mycken Garkoppar (de 120 Sk:punden höstkoppar oberäknade) du tror till May medium nästa år kunna vara färdiga.
4. Hur mycket kol och malm åtgången på Sk:pund Garkoppar efter 1816 års böcker varit vid Fischars och Koskis, samt huru gruvorna sig nu förhålla.
5. Om Räntheallmogen riktigt inbetala sin säd och kol med mera som en Förläggare har nödigt veta, ävensom vad 1816 års koppar efter böckerna (som nu måste vara färdiga) kostar i tillverkningspris vid Fischars och Koski.--" (Sthlm 19/12 1817 BLB)

Hälsa

Om det nu beror på verklig sjukdom eller psykosomatiska symtom förekommer det fler och fler indikationer på att BLB inte mår riktigt bra, och att är besluten att söka bot för detta. Troligen bidrar i stor utsträckning en känsla av otillräcklighet för hans del till sjukdomsbilden. Fadern visar i början inte någon större förståelse, för vad han uppfattar som vecklighet, men tongångarna blir så småningom mer toleranta, även om han fortfarande

tycker, att resor och annan rekreation inte är de rätta botemedlen:

3.4/Hälsa

38.---"Jag är G.L. så litet verserad i läkarehistorien att jag ej kan bedöma nyttan av din omrörda åderlåtning, men tror dock dessa mattande medel med all sparsamhet böra nyttjas. En mesurerad motion, jämn diet och beständig sysselsättning tror jag vara de bästa läkemedel mot en svag hälsa.---"(Sthlm 18/4 1817 BLB)

3.4/Hälsa

41.---"Vid din föresats att i sommar göra en hitresa för att genom brunnsdrickning eller annan medicin bättra din hälsa, har jag visst ingenting att erindra, ehuru jag tror att 3 månader därtill varken behövdes eller kunde umbäras, men då du själv tyckes sätta i fråga huruvida den förromnämnda saken skulle vara hinderlig för en sådan hitresa, så bör jag frukta det den medför större ledsamheter än jag nu förmodat.---(Sthlm 13/5 1817 BLB)

Processen

I mitten av våren börjar dock orosmoln av ett helt annat och mycket allvarligare slag torna upp sig. BMB får ryktesvägen kännedom om att sonen begått ett allvarligt brott, ett dråp. Till en början söker BLB bagatellisera det hela, men så småningom kryper hela eller i varje större delen av sanningen fram. De rättsliga turerna kring brottet och följderna i form av bestraffning kommer att dominera korrespondensen mellan BMB och BLB (liksom flera andra) för lång tid framöver:

3.5/Process

36.---"Ett förargeligt rykte har utspritt sig här i staden att du för otrohet låtit domare i orten avstraffa en betjänt, men därefter med egen åtgärd låtit ytterligare prygla honom så att han därav tagit döden.---" (Sthlm 28/3 1817 BLB)

3.5/Process

39.---"Vad jag i mitt förra under 28 Marty omrört angående händelsen med ___ den otrogna Betjanten, trodde jag då vara ett uppdiktat rykte, som snart borde försvinna, men med yttersta Chagrin hör jag detta rykte alla dagar tilltaga och nu nästan övergått till visshet om denna vanhedrande och olyckeliga händelsen, som i fall den äger grund,, icke kan annat än påföra dig de aldra obehagligaste följder så av Regeringen som medborgare och underhavande--" (Sthlm 9/5 1817 BLB)

3.5/Process

41.---"Du kan ej föreställa dig vad ditt i går ankomna brev av 1 dennes var mig välkommet då jag däri ser (som jag vill hoppas) en sann och verkelig uppgift på den händelsen som här i staden gjort och ännu gör så mycket uppseende.---Men då jag av din berättelse nu ser det du själv icke lagt handen vid karlens bestraffning utan därom anmodat Kronans Ämbetsmän, så böra väl dessa själva stå i ansvar för sina göromål, och jag kan ej tro möjligheten att du därför kan sättas i lidande. Det skall dock intressera mig att få Protokollerne över undersökningen sedan den är gjord.---" (Sthlm 13/5 1817 BLB)

3.5/Process

52.---"Då ditt sista brev dat. 28 Maji berättar det extra ting i din fatala sak var utsatt till den 10 dennes, så hade jag trott mig bliva underrättad huru detta avlupit, eller kanske kunnat vänta protocollerne därvid för att bliva underrättad om denna saks rätta beskaffenhet,---" (Sthlm 27/6 1817 BLB)

3.5/Process

69.---"Vad angår din fatala processe (som mig även mycket bekymrar) så har jag därom vidtalt Presidenten Tandefelt, under dess härvaro. Han sade sig icke vara utan fruktan det blir återvist till ny undersökning, som vore ett elakt tecken, men om så händer trodde han vara nyttigt att förut genom en liten uppoffring, gåva eller pension försona sig med den avlidnes änka eller barn, för att ej hava deras påstående mot sig ävensom att med vittnena kunde så tillställas att skulden bleve kastad på den förenämnda Länsman Ekholm, vilket allt jag icke ogillar. Han lovade annars att som min gamla bekanta och vän göra allt som står i hans förmåga om eller när saken kommer för hans Domstol, dock sade han sig vara nödsakad att döma efter underdomstolens

handlingar samt vittnesmålen, och det kommer således an på att ställa dessa i god ordning förrän de till överdomaren inkomma.---"(Sthlm 5/9 1817 BLB)

3.5/Process

75.---"Huru avancerar din ledsamma rättegång, jag sänder dessa dagar någon present frukt till Presidenten Tandefelt, den jag vid hans härvaro lovade honom, kanske även någon till Landshövdingen Mannerheim som nu skall vara illa sjuk.---"(Sthlm 27/9 1817 BLB)

3.5/Process

80.---"Det kan ej annat än högst oroa mig att se din ledsamma rättegång genom ny undersökning ytterl. dragas ut på tiden, men jag hoppas dig därvid så tillstå att den snart och väl måtte vara avgjord. Låt detta emellertid ej verka på ditt humeur eller hälsa, det vore att föröka olyckan, en man med Caractere måtte med ståndaktighet mottaga sitt öde, och med förtröstan på en mild försyn underkasta sig dess behag. Jag ser nog att denna händelse verkat på ditt klandrade förhållande dessa senare månader, och jag deltar i din belägenhet i stället för att förut hava klandrat den.---"(Sthlm 10/10 1817 BLB)

3.5/Process

85.---"i svar varå jag ej nog kan beklaga den elaka vändning din fatala Rättegång tagit medelst anstalten om ny undersökning vid Häradsrätten som dessa dagar lär företagas och vars resultat jag med första lärer få veta ---"(Sthlm 31/10 1817 BLB)

3.5/Process

94.---"I förra fallet och om din berättelse över saken som du mig meddelat äger grund, och du däri har så liten andel som du mig uppgivit, så ser jag ej den strängaste undersökning kan bliva farlig, men kanske dina uppgifter för din Far dölja verkligheten, och i det fallet kan jag ej annat än beklaga dig som så länge döljt sanningen att hjälpen i tid ej kunnat påtänkas.---"(Sthlm 5/12 1817 BLB)

3.5/Process

97.---"därefter har jag med gårdagsposten emottagit ditt sista under 29 Nov., vid vars genomläsande jag såväl som Willebrand med bestörtning inhämtat din belägenhet och öde, sedan Häradsrättens dom i den bekanta olyckssaken

utfallit och som fullständigt övertygar mig det de uppgifter du mig givit om din ringa delaktighet i denna fatala sak varit oriktiga, ty annars hade en sådan Dom icke kunnat fällas i själva Barbariet. Jag kunde giva dig förevitelse så härföre som mycket annat, men min olyckeliga Ludvig, nu är ej tiden därtill, nu är endast att tänka på huru olyckan kan hjälpas eller åtminstone lindras. Och jag har med din verkliga vän Ernst, samt någon Lagkunnig större delen av natten härom rådgjort.

Sedan du ehuru endast av Underrätten är förvunnen till ett sådant brott som i Lagen kallas urbota, det vill säga sådant som ej med penningar eller Borgen kan försonas, så bör du genast träda i Publique häkte på slott eller fästning, som i Nyland endast är Tavastehus, men detta kan genom Executorns foglighet förvandlas i husarrest under säker bevakning (den du dock själv bör bekosta) tills målet genom Hovrättens eller kanske Kejsarens slutliga Dom bliver avgjort. - För att om möjligt är bringa saken till detta senare resultat har Ernst i dag skrivit till Landshövdingen Hjerne i Tavastehus att gynna dig häri, således att du hemma i huset får Publique bevakning på din egen kostnad tills saken blir domfäst. Om det beviljas vet man ej, ävensom om den förordnas av kronobetjänter eller soldater, ovisst är ock om Landshövdingen tror enkel eller dubbel bevakning behövas, i förra fallet lär du således få hålla 3, i senare fallet 6 man dageligen för vaktombytes skull, som bliver dig både dyra och obehageliga gäster, men av 2:ne onda får man välja det bästa.

Vad sedan Rättegången i Hovrätten angår, och vilken ej lärer kunna ditkomma förrän mot årets slut, så vore Ernst visst icke obenägen att oaktat den sena årstiden göra en överresa, för att så mycket som möjligt bereda en lindrigare Dom i Hovrätten, hos vars Ledamöter han till större delen äger vänner och bekanta.---"(Sthlm 16/12 1817 BLB)

3.5/Process

101.---"Han (Murray - HT:s anm) medförer även från Ernst en hel hop brever till hans vänner, släktingar och bekanta i Åbo, som uppmanar deras förmåga till din hjälp då den fatala saken i Hovrätten förekommer, och varav jag än äger en gnista hopp det saken vid ny granskning därstädes kan få en sådan färg att du undgår det nesliga av det straff vartill du av ett överdrivet nit, mindre kunskap etc. andra orsaker hos underrätten är dömd. Skulle ock emot förmodan saken vid Hovrätten ej gå efter önskan så tror Ernst genom sina vänner och släktingar i Pettersburg, Troil, Rehbinder, Wallén, Willebrand m.fl.

hos Kejsaren kunna uträtta något till din förmån. Saken är således till en början egentligen den att förekomma det du ej kommer i Publiquet häkte, ty endast därigenom har din heder och reputation fått en skada, som svårligen kan botas. Jag vill ej annat tro än att Landshövdingen Hjerne gör avseende på Ernsts till honom avlåtna brev---

(Sthlm 19/12 1817 BLB)

Slottsbygget

Kontrahenterna har också en palaver om slottsbygget och dess omfattning - det visar sig bli dyrare än väntat - och BMB vill helst att man ska vila på hanen, åtminstone till problemen med "Processen" någorlunda retts ut:

3.6/Slottet

66.---"Bland dina uppgifter i finanseplanen ser jag husbyggnaden under dessa sista tvenne åren vara upptagen till Rd 40.000 Rgds, som är otroligt då du haft Teglet så gott som till skänks, Trädvirket av egna skogar och en mängd Bonddagsverken nästan för intet. Tänk vad denna Byggnad då skall kosta innan den blir färdig och meublerad. Detta blir dock allt ett dött Capital som ej ger annan Ränta än nödvändigheten att föra en däremot svararande levnadstrain.- Jag råder dig således att ej på en gång bortlägga för stort Capital på denna överflödiga sak, tills du närmare får se huru den i längden kan soutineras, och om hela Huset invändigt just ej skulle bliva färdigt och meublerat på en gång, så kan du väl därförutan vara burgen.---"(Sthlm 12/8 1817 BLB)

3.6/Slottet

83.---"Med husets completering ser jag ingen brådska, sedan därav blev så mycket färdigt som fordras för ditt tarveliga behov, som också ej bör vara Fursteligt förrän du först fått se huru dina saker vilja bära sig, och varmed för närvarande icke ser så alldeles Brillent ut.

---"(Sthlm 21/10 1817 BLB)

Kopparhammaren

När det gäller driften av Fiskars återupplivar BMB en gammal idé om att man borde så att säga integrera framåt i kopparhanteringen genom att inrätta en kopparhammare. Detta ämne utvecklar han i en serie av breven under 1817, och det blir också en "följetong" under flera år.

2.3/Koppar

45.---"Sedan mer än 20 år har jag varit sinnad att vid Fischars och vid det fall där förra masugnsbokaren stått, inrätta en kopparhammare till förädling för någon del av Orrjerfvi garkopparen. Fördelen härav vore otvivelaktig, då icke allenast hela Finland utan även Estland och hela Revalstrakten är utan en sådan inrättning och nu med dryg kostnad av tullar, transporter m.m. nödgas hämta sina behovet härav i Sverge. Jag skulle icke tvivla det 20 Rd Bco i förädlingskostnad på Garkopparen skulle kunna tilläggas om kopparsmidet i landet finnes, och på avsättning tycker jag mig ej kunna tvivla, synnerl. på Reval som årligen härifrån av Brännevinskoppar hämtar stora Quantiteter. Vad som för mig varit hinderligt för denna inrättning är, det jag ej bött på stället och således ej kunnat giva den närmare och personliga eftersyn den en sådan rörelse fordrar för underslev med de nära belägna kopparhyttorna, men huvusakligen har detta hinder vållats av brist på en kopparsmed som kunnat inrätta och med skicklighet arbeta i en sådan kopparhammare.

För några dagar sedan såg jag en intimation i tidningarne om en ledig kopparsmed vid trakten av Borås och skrev härom efter adresse till Inspektoren Åkerblom, och fått därå hoslagda dess svar jämte uppgift på Brejdahls (skall vara Breyder - HT:s anm.) pretentioner, den jag sänder dig till genomläsning och varpå jag med första begär ditt svar huruvida du vill eller kan denna karl begagna, som jag skulle nästan tillstyrka, ehuru jag känner varken Åkerblom eller Breydahl.

Jag ser väl det du finge föda karlen kanske 1 år innan han finge hammaren igång, som svårligen lär kunna ske förrän hösten eller vintern, men som hans pretentioner icke tyckas vara stora, kunde detta vara en bagatelle mot den fördel du framledes av en sådan inrättning kunde vänta, som jag skulle tycka borde kunna beräknas till 3.4 à 5000 Rd Bco om året och utom dess en säkrare och vigare avsättning för Garkopparen.---" (Sthlm 22/5 1817 BLB)

2.3/Koppar

51.---"Då jag ser dig gilla min proposition om kopparsmeden Brejders antagande vill jag med honom göra överenskommelse på de bästa villkor som kan fås,---(Sthlm 27/6 1817)

2.3/Koppar

59.---"På din anmodan och efter min övertygelse om nyttan har jag nu engagerat kopparsmeden Breyder som genast efter nästa Michaeli landvägen från Westergötland hitkommer för att genast överresa til Fischars jämte sin gesäll, den han säger sig varken vilja eller kunna umbära, men som han säger får arbeta som dagsverkskarl under byggnaden.---"(Sthlm 15/7 1817 BLB)

Andra Karaktärsdrag

BLB visar tydliga tecken på förföljese mani och skyller sina dåliga affärer på att han är omgiven av folk, som han anklagar för att lura honom på olika sätt:

3.2/Skylla

98.---"Du begär Kjellsson dig till hjälp i dina *Economica*. Du tror dig vara omgiven av förrädare och skurkar. Jag vill väl ej tro att detta kan lämpas på någon av dem jag recommenderat i ditt förtroende. Om så är vore det alltför illa, och härflöte den mest av klen eftersyn och felaktig kontroll. Emellertid håller jag icke otroligt att någon oreda, synnerligen detta år i din penningeförvaltning måst ha förelupit, ty jag vet sannerligen ej var så mycket penningar tagit vägen som du i år disponerat. Emellertid råder jag dig att ej onödigtvis och utan full visshet om oriktighet stöta dig med någon av dina förvaltare.--- (Sthlm 16/12 1817 BLB)

3.2/Skylla

102.---" Jag har mycket grubblat på den expressionen i ditt sista brev, att du är omgiven av skurkar och förrädare och att du till dina affärsers skötsel fordrar Kjellssons hjälp. Vilka skulle väl dessa vara? Aldrig kan jag tro det Dir. Dreylick kan förgäta de vänskapslöften han mig som din rådgivare lämnat eller vara nog låg att begagna din okunnighet eller ditt oförstånd. Laurin, om han ej mot förr blivit alldels förbytt, är en pålitlig Casseur, ehuru ej vuxen att på egen hand utan råd styra ett verk. Bodin känner jag ej annars än som en hederlig karl, och med vilken jag aldrig funnit annat än ära och tro. Grönroos

är den som torde fordra närmaste eftersyn, men är för övrigt rask och expedit. Sådant var detta folket när jag lämnade styrelsen av verken. Om de sedan förändrat lynne är sådant säkert en effect av klen eftersyn och ojämn behandling, och jag anmanar dig att icke onödigtvis stöta dig med dessa personer som böra vara dina hjälpredor, synnerligen den förstnämnda. Skulle du åter hava handgripliga bevis på elak conduit eller mindre redlighet hos någon av dem, så yppa icke genast vad du rönt utan behåll dem i sina beställningar, tills du kan vara dem förutan, men öka din uppmärksamhet, Controll och eftersyn på deras befattningar så länge du nödgas ha dem kvar. Och då jag fruktar det du varken förstår eller i närvarande belägenhet icke kan vederbörligen sköta denna Controll, så är det just i detta avseende som jag sänder Murray, vilken du bör låta genomse såväl din egna räkenskaper, som emot dem jämföra Laurins, Bodins och Grönroos böcker, för att se om de av dig lämnade pengarna äro riktigt gottgjorda och huru dessa medel blivut använda, till vilken eftersyn du befäller dina karlar att lämna Murray för tillgång i Contoiren och för att hålla dem i någon respect kan du väl säga dem det du nästa sommar ämnar till min eftersyn hitsända Böckerna för 1815, 1816 och 1817, som då bör vara färdiga efter gammalt bruk, och som annars vore alltför illa. ---"(Sthlm 19/12 1817 BLB)

Även i övrigt finns det mycket i breven som avslöjar BLB:s karaktärsdrag, tyvärr till helt övervägande del av det negativa slaget. Bl.a. anklagar BMB honom för lynnighet, bristande disciplin, slarv och rent av lurendrejeri, som bla. avslöjas av "Affären Fisk". Vad den senare angår, har BLB lurat en Skeppare Fisk på utlovad returfrakt av koppar från Fiskars till Stockholm genom att på spekulation sälja den aktuella kopparkvantiten till S:t Petersburg i stället. Dessutom har han mage att initialt föra BMB bakom ljuset betr. det verkliga förloppet.

3.2

64.---Du tyckes tro dig vara en självständig och mäktig Patron som utan ansvar kan följa din lättja, egensinnighet och capricer, men vet min kära Ludvig det jag än har medel i händer att hålla dig inom skrankorna, om jag blir nödsakad därtill. Reta mig således ej ytterligare genom vårdlöshet, försummelse eller förakt.

---"(Sthlm 5/8 1817 BLB)

3.2/Moral

90.---Avskrift: Ur Sk:ren Fisks brev till sin Commissionair H.Scheve dato Fischars 16 Oct 1817

Jag får härmed giva Herr Patron tillkänna att jag lyckeligen anlönt d. 14 dennes och är nu loss, men om jag får någon last härifrån vet jag inte, ty Brukspatron var redan bortrest innan jag kom hit, men är i väntan var dag hem, men alla här på Bruket tror att kopparen lär redan vara såld till Pettersburg, får nu se huru det går när han kommer hem.---" (Sthlm 4/11 1817 BLB)

3.2/Moral

91.---"emellertid tyckes ditt resonemang i detta brev giva styrka åt Sk:ren Fisks berättelse om kopparens disposition åt annat håll, den jag väl ej kan tro, men om den skulle realisera sig, satte en stämpel på din Caractere som jag aldrig skulle kunna förgäta, och som satte våra relationer på en hel annan fot än förut så länge jag trodde mig hava göra med en Son och en redig Man.---" (Sthlm 11/11 1817 BLB)

4/Hälsa

101.---"men i alla fall kan väl ingen vara så Barbarisk att i nuvarande svåra årstid uttaga en sjukling från sängen för en så lång resa, helst du ej bör behöva mycken svårighet att få ett läkarebetyg som friar dig från denna grymhet. Emellertid lär du, så för detta ändamål som för din hälsa, finna rådligast att tills vidare hålla dig vid sängen eller åtminstone i dina rum.---" (Sthlm 19/12 1817 BLB)

Lars Magnus

Allmänt

LMB har börjat umgås med planer på att hos fadern begära, att han ska få ta över de österbottniska besittningarna, men detta sätter sig BMB i början bestämt emot. Men här

som med annat mildras, som vi vet, inställningen, vad det lider.

4.2

77.---"Gärna skulle jag kunna lämna dig Österbottniska järnverken, det jag också länge ämnat, men dels fruktar jag det du icke förstår att sköta dessa verk så att du därav kunde hava din bärgning, dels måste jag säga dig att dessa verk icke äro desamma som förr sedan Finland blivit skiljt från Sverige och det blivit än sämre om genom den förväntade handelstraktaten med Ryssland, Finland och Österbotten blir förment att hämta järnmalm och tackjärn från Sverige, som kan vara ganska möjligt, och lär vid detta års slut yppa sig då berörda tractat är lovad. - Med ett ord, jag är i största oro och bekymmer över din framtid och vad av dig skall bliva med din olyckliga och ostadiga Caractere.

Emellertid, och då du så bestämt yrkat din verdervilja mot din nu innehavande tjänst, varmed jag ock olyckligtvis ser dig icke kunna göra någon lycka, så nödgas jag väl, ehuru med största motvilja att tillåta dig det därifrån begära avsked så snart det kan erhållas, som då bliver det tredje ombytet du i din militairiska befattning gjort och varvid jag lämnar dig själv att besinna vad du därvid vunnit oaktat alla därpå använda dryga kostnader. - Om eller när du erhåller det åstundade avskedet lärer din säkraste tillflyktsort för det första bliva hos Ludvig på Fischars, varifrån du närmast lärer vara i tillfälle negociera om en plats vid finska armeen, om det för en så ostadig yngling skulle löna sig att söka en sådan, och om din Far äger Moyen att för fjärde gången lämna bidrag, som jag av dina därom framdeles givande berättelser får höra och besvara.---"(Sthlm 3/10 1817 LMB)

Ekonomi

Liksom brodern lider LMB av en ständig penningbrist, och hans uttag från fadern - med lock eller pock - blir allt frekventare. Även om det verkar att vara fel adressat för klagomål får BLB ständigt höra vilken slösaktig och usel bror han har. Troligen har detta fel effekt ur BMB:s synpunkt, eftersom det tycks svetsa ihop bröderna och leda till att de vidtar en del åtgärder i maskopi mot fadern:

2.8/Förmög.

35.---"Om Lasse då han var på Fischars beklagade sig över knappa penningetillgångar så vet jag ej huru han hushållar, han har på 1 1/4 år endast sedan han kommit till Ryssland av mig erhållit över 11.000 pappers Roubel, och på detta sätt åter han snart upp sitt lilla arv, och får sedan leva av de cirka 200 Roubel som hans höga tjänst lär rendera. Jag står ej ut med sådana utgifter, och om han framdeles får 4.000 Rr om året är det allt vad jag kan honom bestå. Om han nu erhåller avsked har han visst gjort en Brillant tour med en dependance av över 20.000 Rd. Han tycks mycket misräkna sig på sitt arv och min förmögenhet.---"(Sthlm 28/3 1817 BLB)

Andra Karaktärsdrag

Till sin bestörtning finner BMB, att sonen nu också ledsnat på tjänsten vid det ryska regementet, och att han vill ha faderns tillåtelse att begära avsked med verkan så snart som möjligt - i själva verket har LMB själv satt igång avskedsprocessen genom att besöka relevanta myndigheter i S:t Petersburg. Allt detta föranleder ett antal lynnesutbrott från BMB:s sida, där han verkligen inte skräder orden. Man har svårt att konsiliera detta med sonens senare så framgångsrika levnad - i själva verket kommer också BMB:s inställning till LMB att totalt förändras till det bättre, men vi har ännu långt till detta läge:

4.2

57.---"Lasse är som du bör veta en vindsbäutel som mot sin Faders vilja, råd och förmaningar engagerat sig vid hästgardet. Efter där gjord dependance av cirka 6.000 Rd ledsnade därvid och utan sin Faders vetskap engagerade sig vid Kronobergs Regemente, efter ett kostsamt uppehåll i Småland och gud vet för vad orsak tog avsked från nämnda Regemente och fick det nyckfalla infallet att i Ryska armeen göra lycka, tvärt emot sin Faders och släktingars råd och förmaningar, skulle änteligen för att vinna detta ändamål göra en resa till Paris som kostade mig över 6.000 Rd Bco, kom därifrån som en lurendrejare med varor, varpå han förlorade mycket pengar, med löften

om en Brilliant employ (som han dock endast själv berättade), reste till Ryssland och har sedan ditkomsten gjort en depence av mer än 11.000 Rr, och detta allt för det stora ändamålet att vinna plats med 200 Rr inkomst. Efter dessa prov på hans slöseri, nyck och oförstånd har jag föresatt mig att hålla Junkern i styr tills han lärt sig det man på gammal svenska kallar att veta hut. Jag har hos Sterky inskränkt hans uttag om året till 3.000 pappersRr, och hoppas det han ej slipper från sin nu innehavande tjänst förrän han inhämtat förenämnda vetenskap.---"(Sthlm 15/7 1817 BLB)

2.6/Uttryck

31. Du har smitt din egen lycka, då du mot din Fars råd och starka förmaningar ingick i militärståndet, då du bytte dig från Gardet, från Kronobergs Regemente och sist ingick i Ryska tjänsten, njut nu frukten av dina företag och skyll ej en Far det han på dig sparat varken uppfostran eller understöd: men det vore oklokt kasta mera god säd i en så otacksam åker.---"(Sthlm 28/2 1817 LMB)

BMB skräder inte heller orden när det gäller att beskriva sonens karaktär rent generellt:

4.2

30.---"Detta är ett ytterligare bevis på din oordning, oduglighet, lättja och in consequence och som fäster min övertygelse att du är till all slags befattning oduglig och tanklös, och att du ej bör behandlas annars än sådan.---"(Sthlm 28/2 1817 LMB)

Familjen i Övrigt

På familjesidan skymtar främst makarna Willebrand:

Ulla Willebrand

5.5/Familj

43.---"Med smärta måste jag sluteligen berätta dig det Ulla i går afton förlorade sin lilla beskedliga Ebba, till en verkelig sorg för oss allesammans, men mest för modren som är alldeles tröstlös och därav så illa sjuk att man även har anledning frukta för henne. Till lycka är Willebrand i staden som något tröstar henne.---"(Sthlm

13/5 1817 BLB)

5.5/Familj

74.---"Ulla applicerar sig även för sin hushållning mera än jag väntat av hennes uppfostran, bägge (makarna Willebrand - HT:s anm) äga således en god hälsa ehuru Ulla är något generad av sin förestående Tyska resa. Lilla Ernst uppfostras som pojke på ett förnuftigt sätt, ej i glasskåp eller drivbänk, och är följakteligen rask som en björn, en hoppfull gosse.---"(Sthlm 27/9 1817 BLB)

5.5/Familj

98.---"Men just händelsen vill det Ulla för några dagar sedan givit honom en litet välskapt son, varav hon ännu är ganska svag, och skulle säkert kosta hennes liv om hon i detta tillstånd finge veta ärendets ämne ---"(Sthlm 16/12 1917 BLB)

Ernst von Willebrand

5.5/Familj

98.---"Men Ernst har försäkrat sig vilja tänka på denna resa om eller när Ulla blir så återställd att han törs meddela henne ärendets orsak och lämna henne på egen hand.---"(Sthlm 16/12 1817 BLB)

5.2

74.---"Jag har några dagar varit på Sätuna hos Willebrand och är ganska nöjd så med hans hushållning som hans drift och flit. Vid gryningen av dagen är han i verksamhet och sätter sina arbetare i rörelse, varigenom han också med måttelig kostnad på kort tid hunnit uträtta mera än jag kunnat förmoda.---"(Sthlm 27/9 1817 BLB)

Andra Personer

Av utomstående personer träffar vi bl.a.: Brukspatron Michael Hisinger på Fagervik i Nyland, Grosshandlare J.J.Maexmontan i Åbo, Kommerserådet Sederholm, Informatorn Per Sjöbring i Uppsala, Generalkonsul Sterky i S:t Petersburg och Inspektör Åkerblom i ????:

8./Michael Hisinger

87.---"Hisinger som jag träffar alla dagar skall jag visst tacka för de dig gjorda hövligheter, men i det hela tycker jag denna sak bäst liqviderad genom att du gör honom hövlighet igen.---"(Sthlm 31/10 1817 BLB)

bmb057

①

Händelseförlopp i Stort
1818.01.01 - 1818.12.31

bmb 044/058

Processen mot Ludvig börjar nu på allvar dominera korrespondensen, och hela familjen tycks nästan ständigt pendla mellan hopp och fruktan för BLB:s öde. Tvehågsenheten om vad man bör göra är stor. Å ena sidan vill man naturligtvis utnyttja alla möjligheter till strafflindring medelst överklaganden, samtidigt vet man dock, att hela förloppet därigenom riskerar att dra ut på tiden, med vad detta kan medföra av ekonomiska och psykologiska konsekvenser. Med facit i hand kan en sentida läsare så småningom konstatera, att det troligen varit bättre för BLB, om han snabbt fogat sig i sitt öde och därmed undvikit nödvändigheten av att fjärrstyra Fiskars från fångenskap under så lång tid. Som den sammansatta natur han är förvärrar BLB också själv situationen genom att uppträda fräckt och utmanande och leva överdådigt även i häktet. Man kan ju dessutom själv tänka sig den finska allmänhetens inställning till en person, som slagit ihjäl en purfinne, och som säkerligen inte själv upplevt som mycket annat än en översittare i Finland.

Lasse å sin sida lyckas så småningom att få faderns motvilliga medgivande till att få begära avsked från den ryska tjänsten, men något större förtroende för sonen har av allt att döma inte BMB vid denna tid.

Första tecken börjar uppträda om att allt inte är som det ska med svärsonen Ernsts ekonomi - redan nu har hans affärer visat sig vara i vidlyftigaste laget.

Vad utomstående anbelangar, finner BMB, att inte heller den nye förvaltaren på Fiskars, Carl Murray, tycks vara helt att lita på. Den tidigare förvaltaren Dreylick, som än så länge har BMB:s fulla förtroende och ibland anlitas av denne för att hålla ett öga på BLB och Murray, faller

(2)

inte alls BLB på läppen, och denne gör sitt bästa för att misskreditera honom i faderns ögon.

En annan utomstående, som BMB förtroendefullt utnyttjar, när så behövs för ekonomiska transaktioner är grosshandlaren Maexmontan i Åbo. Vidare kan konstateras, att en landshövding Hjärne dyker upp då och då i korrespondensen - så småningom ska det visa sig, att dottern i huset, Jeanette, börjar umgås med BLB, och att detta så småningom leder till förlovning - dock inte giftermål. En annan finsk landshövding, som omnämns, bär namnet von Troil, och han finner sig föranlåten att kraftigt kritisera BLB inför fadern för ett sällsynt olämpligt uppförande.

Händelser i Omvärlden

Det finns inte så många omnämningen i breven detta år om sådana - korrespondensen om, vad som har betydelse internt för BMB och hans två äldsta söner, är av sådan omfattning, att det inte lämnar utrymme för mycket annat. Konungen resp. handelspolitiska förändringar utgör dock undantag:

9.2/Händelser

152.---"Vi hava här dessa dagar krönt vår nya Konung Carl Johan med mycken högtidlighet. Måtte han Regering bliva så lyckelig som Hans dygder och stora egenskaper förtjäna, och Sverige under hans Regering så sällt, som förhoppningarna lova.---"(Sthlm 22/5 1818 LMB)

2.3/Koppar

165.---"Ludvig skriver det en ny utförstull av 6 Rb per Skeppund är i Finland lagd på Garkopparen, om så är, och om dessa 6 Rbr äro att förstå i silver skulle detta göra ett ganska betydligt inflytande på tillverkningspriset och ägarens behållning.

Om denna pålaga äger rum, vore det väl det bästa att göra förädling och söka avsättning inom landet för vad möjligst kunde---"(Sthlm 23/6 1818 C.Murray)

Bengt Ludvig

Allmänt

Av vikt mer generellt är emellertid det faktum, att BLB inte kan sköta sina åligganden - delvis beror detta på processen men också på bristande förmåga att leda verksamheten vid Fiskars. BMB får därför gripa in allt som oftast med ibland mycket detaljerad rådgivning som här i instruktioner till den nye förvaltaren Carl Murray:

2.3/Fiskars

121.---"Jag vill allenast härmed anhålla det M.H:re av vänskap så för min olyckeliga Ludvig, som för mig och Willebrand, söker så mycket som möjligt är och dess uppdragna bestyr tillåter, att förekomma oordningar, hinder och förluster vid verkens bedrivande. Att tillse det Cassa, kollistor och dagsverks Journaler med mera hålles i god ordning vid alla 3 contoiren, huru brytningen vid gruvan förrättas, att arbetarna ej få större uttag (synnerl. av den dyra säden) vederbör, att hemmansräntor och Arrenden bliva möjligast indrivna, att Spannmåls- och varumagasinen bliva eftersedda och på anledning om oriktighet inventerade, och framför allt att tillräckelig Malm och kol till verken för årsbehovet framkomma, som är en huvudsak för hela rörelsen, ävensom att krut för gruvorna ej tryter.---" (Sthlm 6/3 1818 C.E.Murray)

Förvaltning

Ekonomi/Finanser

BLB bättrar sig inte heller när det gäller att hushålla med pengar. Förlagen ökar ständigt och nu måste BMB göra allvarliga försök att minska åderlåtningen:

3.2

194.---"Du tyckes tro, att allt vad du kan klå en gammal Far är ren vinst, och det lärer aldrig falla dig in att Calculera depencerna mot tillgångarna. Men du bör komma ihåg det du äger en Mor och 5 Syskon, vilka jag väl ej kan sätta på bar backe för att Soutinera din galenskap eller misshushållning. Om din räkning skulle få ökas således i fortsättningen, var skulle den sluteligen stanna? Tag fram alla föräldrar i Riket, och du skall ej finna en, som för sina Barn gjort så stora uppoffringar som jag. Men huru har det blivit använt och vad har jag för glädje därav?---Emellertid, min kära Ludvig, om jag ser det du så obetänksamt stormar på din Fars svaga Cassa, nödgas jag protestera din Assign. och utsöka min fordran, som redan blivit mycket för stor. Tro dig icke äga någon brunn att ösa utur och bruka med Calcule, förnuft och beräkning vid dina företag, än som hittills skett, och tro ej det din Far äger någon Fortunati önskehätt. Om du ruinerar dina financer och råkar i fattigdom, så skall du ärva en hundra gånger mera åtlöje, köld och förakt än som kan falla på en kyrkopliskt för ett förlåteligt ungdomsfel, ehuru jag hjärteligen önskar det kunde förekommas.---"(Sthlm 18/8 1818 BLB)

3.2

240.---"och får Herr Ludvic skylla sin lättja, sturskhet eller dumhet om han kommer i penningeförlägenhet, då han icke vålar eller ides under en så lång tid besvara mina många brever och giva mig de åstundade och nödiga upplysningar.---"(Sthlm 27/11 1818 C.Murray)

Penningbekymren gör, att BLB fortfarande insisterar på att man ska söka hitta en köpare till Fiskars, och man

får en känsla av att fadern börjar ge med sig så smått, även om han inte gärna vill erkänna det:

2.2/Misst./Julin

109.---"Det var således förvånande att utur ditt brev under 3 dennes finna det du tagit det fasta beslutet att skilja dig vid dessa Egendomar för en Summa av Rr 575.000 Rco Assign till en man som här i orten njuter lika mycket anseende för sitt Ämbete som sina relationer!

Olycksalige! Vilken har givit dig denna infernala idee eller dedicerat detta fasta beslut. Förstår du vad du därigenom avhänder dig. Att uppgöra ett så consequent köpeslut utan att därigenom intrasslas i Rättegångar, Chicaner, förluster och ruiner. Att veta vad från en sådan handel bör undantagas eller därmed åtfölja. Att känna den mans Caractere och Moyen med vilken du häri får att göra, med oändeligt många andra omständigheter som vid en så betydlig affaire äro nödiga, och som fordra förstånd, lagfarenhet, kännedom och urskillning.

Sannerligen en dödlig rysning gick över hela min kropp, då jag läste dessa dina olyckeliga rader, som jag anser för din dödsdom, som jag anser att för din framtid öppna samma bana som vår rike Hahl, men som i sin olycka har så mycket för sig att han kan genom målning förtjäna sin plåt om dagen, då du inte har annat än tiggargastaven då du kommer i nöd.---" (Sthlm 23/1 1818 BLB)

Redovisning

Fortfarande har BMB svårt att få grepp om vad som pågår på Bruket, eftersom BLB inte gärna efterkommer BMB:s krav på rapportering:

3.2

203.---"Jag råder dig, drag vid dessa uppgifter icke din Far längre vid näsan med falska och oriktiga uppgifter, varmed han sig redan för länge låtit gäcka. Jag vill med omgående post hava dessa uppgifter utan falskhet eller

(6)

flärd, på det jag därefter må kunna taga partie, och våga ej dröja med uppgiften eller fördölja sanningen. Det är tid att öppna ögonen då frågan är om falskhet och förställning mot den enda som man är skyldig uppriktighet.---"(Sthlm 8/9 1818 BLB)

Viss Intiativförmåga

Helt utan goda ideer om förändringar i verksamheten tycks BLB dock inte vara, även om de inte faller i så god jord hos fadern, som ivrar för att sonen ska koncentrera sig på att sköta det han redan har ansvaret för:

2.3/Fiskars

189.---"Vad angår de insända projecterna till förändring av Bondcontracten, Thorsbys et Brukstorps intagning under brukets egen skötsel m.m., så har jag därom vidlyftigare skrivit till Ludvig, där M.H:re det omständligen får se vid tillfälle i mitt brev under detta dato. Jag vill ej infalla i hans husbonderätt, och låter honom häri decidera, men tror ej rätta tiden för sådana totala förändringar vara inne, helst därtill fordras både ägarens personliga närvaro och även mera localkännedom än varken han eller M.H:re ännu kan äga, således har jag tillstyrkt honom att under sin frånvaro låta egendomen styras efter de former de ägt vid mitt frånträde, vilka väl kunna vara felaktiga och tåla förbättring, då det med noga kännedom, behöriga Considerationer och en längre erfarenhet kan ske, men mycket sämre är att göra en förhastad förändring, än att låta de gamla formerna fortfara, ehuru felaktiga de än äro.---"(Sthlm 14/8 1818 C.Murray)

Hälsa

BLB:s hälsa tycks ha bättrat sig något, men det finns fortfarande indikationer på att allt inte är bra under ytan:

3.4/Hälsa

113.---"och varav jag vet att ditt vistande som sjukling ännu är på Fischars---"(Sthlm 30/1 1818 BLB)

3.4/Hälsa

245.---"Vad således först angår din åberopade Nervfeber, så tror jag mig av säker hand veta, det den icke varit farligare än att du alla dagar varit uppe, emottagit och gjort visiter etc.. Detta kan dock vara ett osant rykte---"(Sthlm 15/12 1818 BLB)

Processen

Om vi så går över till den s.k. Processen fortsätter utvecklingen på ett nästan ödesbestämt sätt:

3.5/Process

115.---"den förkrossande tidningen om din tvungna resa till Tavastehus, den jag hade hoppats dig kunna undgå. ---"(Sthlm 6/3 1818 BLB)

3.5/Process

118.---"Du nämner i ditt förra brev om en undersökning som ånyo dessa dagar i din fatala sak skulle hållas, ävensom att Åbo Hovrätts Dom däri strax på nyåret kunde väntas, men ingendera nämner du sist, om någondera utfallit eller resultatet därå, men det ser jag att din Advocat måtte vara antingen en mes eller en skurk, som lät narra sig att efterlåta Protokollsjusteringen, som är en huvudsak i en Rättegång. Enfin, jag tror du offrat dina penningar förgäves på hela detta följe och som vilja giva Rättegången alla möjliga vändningar endast för att av dig preja penningar, varpå de också icke lär ha misräknat sig, och jag tror om du kostat mindre gödning på denna åker, hade den burit mindre tistel.---"(Sthlm 6/3 1818 BLB)

3.5/Process

129.---"Med smärta och största deltagande har jag av ditt sista under 15 February sett ditt olyckeliga vistande i Tavastehus, och med harm sett huru du även där prejas genom en förvånande dyrhet på husrum, mat etc. som allt bevisar det denna Rättegång är gjord till en penninge Not att preja den rika Brukspatronen, som kanske genom sitt sätt att vara, retat avunden och förtrytelsen. Må nu vara härmed huru som helst, så skulle jag hoppas och önska det du genom Hof Rättens snart förväntade Dom måtte erhålla frihet att återkomma till din Egendom för att själv efterse dina saker, dem jag emellertid ser dig varit nödsakad att obornerat överlämna i Murrays händer.---"
 (Shlm 27/3 1818 BLB)

3.5/Process

135.---"Av Murrays sista brev har jag ock den förkrossande tidningen det Åbo Hov Rätt helt och hållet stadfästat Häradsrättens Dom i din fatala sak. - Min kära Ludvig, du känner eller bör så mycket känna en Fars hjärta att det innerligen deltagar och beklagar ditt öde. Men jag råder dig uppriktigt, tag emot det sådant det kan bli och laga endast att du får slut på denna sak, det må bli hurudant det vill, ty genom Advocatur och omvägar och depencer på rättegången kan du få sitta flere år som Arrestant med kostnad och försummelse av dina affairer och sluteligen stanna på samma ställe. - Jag tycker mig se förut att en liga sammansatt sig på din ruine, för att preja pengar, och sen du är ruinerad lämna dig handlöst. Jag tycker att sedan du undergått den tort att som Brottsling sitta Arresterad i Publiquet Häkte, är den lilla förödmjukelse som Domen innehåller en ganska liten tillökning, och som hos allt förnuftigt folk genom en god Conduite snart förgätes i stället för att om du genom en lång, kostsam och till utgången osäker Rättegång försummar dina affairer och Ruinerar dina financer är du säker om fattigdom och förakt evad utgång saken ock en gång vill taga. Vi har i Sverge flere ansedda personer,

varibland en Adelswård, en Döbeln med flere som undergått samma öde, men därefter icke sakna alla förnuftiga människors aktning och Estime, gör dock häri som du själv behagar, men offra icke din lilla återstående välfärd på bedrägliga löften och penningesnåla Advocater.---"(Sthlm 17/4 1818 BLB)

3.5/Process

204.---"Vidare ser jag det du allenast på dessa 7 månader för din fatala och självgjorda processe vräkt i halsen på glupska och kanske förrädiska Advocater en summa av icke mindre än dryga Rd 4.000. Jag undrar således ej på att dessa rovdjur gjort din processe både svår och långsam, då de fått för sig ett så fett får att flå. Fortfar därmed, och du skall därigenom bliva en livstidfånge.-

Jag ser ytterligare det du, som fästningsfånge på din enskilda person i Tavastehus gjort en depence av icke mindre än nära Rd 4.000, inberäknad en klocka för Rd 280. Detta på 7 månader vill säga ungefär Rd 7.000 om året, en summa som våra högsta ämbetsmän knappast ha i lön. Av en ensam person kan denna summa ej depenseras, utan genom frosseri, spel eller överdåd.---"(Sthlm 8/9 1818 BLB)

Slottsbygget

Vad gäller ombyggnadsplanerna för "Slottet" på Fiskars, tycks de ha lugnat ner sig, främst på BMB:s initiativ - det är just nu angelägnast att driva det hela på sparlåga:

3.6/Slottet

122.---"Som jag ser lär Ludvig nästa sommar ämna tillställa såväl Completering av stora huset, som en nybyggnad av Bränn- och tvätthus, vartill Arcitecten Granstedt insänt en stor och kostsam requisition. Men jag har i hoslagda brev (det M.H:re behagar honom säkert tillställa) avrätt honom från både huscompletering och

nybyggnad så länge han är i den författning att icke själv kunna övervara dessa arbeten utan nödgas driva dem genom andra.---

---Om stora huset efter Ludvigs berättelse endast under hans tid kostat 43.000 Rd Rgds, som dock är otroligt då han därtill haft tegel, bjälkar m.m. nästan för intet, och en hel hop dagsverksarbete för en bagatelle, så är bäst att besinna sig innan man företager någon nybyggnad. Om något av det slaget borde företagas, vore det visst kopparhammaren, då härföre nu utan nytta en hel famille måste underhållas, men till min förundran hörer jag härav ingenting.---"(Sthlm 6/3 1818 C.E. Murray)

3.6/Slottet

239.---"vad stenhuset beträffar, så har Herr Ludvic utvidgat det vida över min plan, som också ej tillämnade varken altaner, colonner, eller andra kostbara stenprydnader. Om han för övrigt ämnat några tacksamhetminnen åt sin Far, hade jag hellre sett det bestå i egen utkomst, trevnad och lycka, än i präktiga våningar och utgrävda sjöar, som sätta hans existens i våda, och giva mig så mycken Chagrin.---"(Sthlm 27/11 1818 C.Murray)

3.6/Slottet

248.---"Du talar om din stora husbyggnad, vartill jag själv lagt grunden. Det är ock sant, och hade därtill en stor del materialier i ordning. Men om du påminner dig så var min första proposition, att du med hela denna byggnad skulle anstå, åtminstone tills du fick se huruvida dina resurser kunde tillåta en sådan byggnad, eller hurudan. Men detta råd blev ej följt. Tvärtom. Du lät samma höst omlägga grunden och förstora huset mycket över min plan, du har ock sedan under byggnaden gjort stora depencer på Coloner, Altaner och Stenhuggeriarbete, som jag aldrig påtänkt, vilket allt gjort din byggnad vida dyrare än jag ämnat, ---och vad angår dina omtalta reparationer på

nedruttna hus och verkstäder, som du skulle hava emottagit, så förlåter du mig att detta är ingen sanning, när jag undantager hammarrännan vid Ahlsock, vet jag ingenting vid verken som tarvade annan svår reparation än ett årligt underhåll, som lärer vara nödigt även vid de yngsta verk. Tala således icke mera om dessa gamla saker, de äro redan avgjorda, och avgjorda så mycket till förmån för dig, på din Mors och övriga syskons bekostnad att du borde rodna vid deras klander. De kunna ej undergå någon förändring, och om du skriver mera därom, svarar jag ej därpå, det skulle endast borttaga tid och väcka förargelse utan nytta eller ändamål.---"(Sthlm 15/12 1818 BLB)

Projekt Kopparhammare

Den enda byggnadsverksamhet som pågår i någon omfattning gäller den nya kopparhammaren, men här tycker BMB att det hela blir alldeles för stort och att arbetet går på tok för långsamt:

2.3/Koppar

136.---" Hade jag förleden. Sommar kunnat ana dina efterföljande öden, så hade visst hela denna anstalt fått vila tills vidare.---"(Sthlm 17/4 1818 BLB)

2.3/Koppar

138.---"Du berättar det alla anstalter till nya kopparhammarens byggnad nästa Sommar äro i ordning, som jag tror varit rätt---"(Sthlm 17/4 1818 BLB)

2.3/Koppar

141.---"Ludvig skriver det han ämnar anlägga nya kopparhammaren där MasugnsBokhuset förr stått, som jag gillar, men att han ämnar flytta Garhuset i samma Byggnad tycker jag vara orätt i 2:ne avseenden, ty först gör det Byggnaden onödigtvis dyrare, men det som värre är gör detta grannskap mera anledning till fusk för kopparsmeden

än då de är skilda. Jag tror således det vore väl om detta kunde ändras och garhärden bliva på sitt gamla ställe, varom jag tillskrivit Ludvig, men som på honom själv får ankomma---"(Sthlm 17/4 1818 C.Murray)

2.3/Koppar

161.---"P.S. Murray skriver det nya kopparhammarhuset blir 60 aln. långt och 20 alnar brett, vad blir detta för ett palats? Eller var det ett sådant nödvändigt endast för en kopparhammare, men detta hörer ock till Bravader och ökar förlags Summan som bör göras ju större desto bättre, så långt Pappas Cassa räcker.---"(Sthlm 12/6 1818 BLB)

2.3/Koppar

199.---"Att kopparhammaren ännu ej höres vara färdig gör min förundran och tyckes bevisa, att den är tillställd i en oförnuftigt stor Scala och vida över behovet. Jag skulle vilja veta till vad kostnadsSumma denna byggnad är Calculerad.---"(Sthlm 25/8 1818 C.Murray)

2.3/Koppar

210.---"Med de senaste piecerna lärer dock ej vara så brått, då jag till min förundran ser det kopparhammaren ej blir färdig förrän i Dec., minsann en tjänlig tid för sådana arbeten, då man har 4 à 5 timmars dag, och jag frågar: vad göres vid denna byggnad för storverk, som ej under en hel sommar blivit färdig, det jag dock med förundran av den lovade ritningen lärer få se, och huruvida mina råd och förmaningar därvid blivit följda om hushållning och sparsamhet, men varpå jag tvivlar. Allt lärer bliva kungligt så länge det kan gå, men slutet lärer bliva snöpligt.---"(Sthlm 18/9 1818 C.Murray)

2.3

231.---"men anledningen härtill är att jag för 2:ne dagar sedan äntligen med sumplägenhet från Åbo bekom den länge väntade och lovade desseinen över Kopparhammaren och dess

damm. Jag har med admiration betraktat denna dessein, som är rätt Kongl. Den uppgrävda insjön, den höga Cascaden och vattenfallet, och den prydliga byggnaden mitt för Corps de Logis, måste göra en god effect, och giva åskådaren en hög tanke om den höga person som residerar i detta verkliga Féslott.---"(Sthlm 13/11 1818 BLB)

Övriga Karaktärsdrag

Går vi så över till BLB:s personlighet, såsom den framskymtar av korrespondensen, är det fortsatt inte någon särskilt vacker bild, som växer fram. Han är slarvig, han svarar inte på brev inom rimlig tid, han slösar med pengar och krediter, han är "stroppig", men vad värre är, han är oärlig, han skyller på andra och han är missunnsam mot vissa släktingar:

3.2

129.---"Jag säger med flit obornerad, då jag av hans brev ser dig varit nog oförståndig att lämna honom (C.Murray - HT:S anm.)8 stycken underskrivna Assignations Blanquetter utan ifylld Summa, och varav kunnat göras Millioner Riksdaler, om dessa tecknade Blanquetter kommit i orätta händer. - Detta, min kära Ludvig, är ett företag som jag själv ej skulle våga emot min egen Far om han uppstege ur sin grav, och som ingen människa med sitt fulla förstånd ännu vågat företaga, men som nogsam bevisar din oförsiktighet och huru tanklöst du exponerar din välfärd och heder.---" (Sthlm 27/3 1818 BLB)

3.2

211.---"Vad vill denna tystnad betyda, och huru bemöter du härigenom en Far, som på din Mors och Syskons bekostnad för dig gjort så mycket, eller kan du med gott samvete försvara, att emot en god Far visa så mycken lömskhet och förbehåll, att undandölja de av honom begärda uppgifter om din verkliga ställning. Sannerligen, du ökar därigenom varken hans kärlek eller

förtroende. Kanhända du än torde kunna hjälpas, om jag uppriktigt får de begärda uppgifterna och veta din ställning, men om du fortfar i din hallstarrighet, förställning och felande uppriktighet, så nödsakas jag lämna dig åt ditt eget öde. Jag kan icke taga brödet från din Mor och övriga Syskon och kasta det i ett djup där jag icke ser botten.---"(Sthlm 2/10 1818 BLB)

2.2/Hårdhet/Fam

231.---"Om du förlorat det inskränkta förstånd du förr ägt, om det sker av inbilska, sturskhet, vanvett, dumhet eller lättja, det kan jag ej veta, men väl att ditt förfarande mot en god och frikostig Far är oförlåtligt, då du under 2:ne månader eller sedan 15 Sept. kan lämna hans 4 brever obesvarade, synnerligen då de angå din egen välfärd, och de upplysningar han begärt för att se huruvida han kan eller vill hjälpa dig ut ur din detresse, vari oförstånd och överdåd dig redan bragt eller innan kort skall dig bringa.---"(Sthlm 13/11 1818 BLB)

2.6/Ironi

245.---"men att du av egen berättelse under hela denna tid ej uppbrutit mina flere ankomna brever, se det kallar jag rätt vigilant och synnerligen uppmuntrande för en Far, som till deras författande ofta satte nätterna till. Att du efterger mig de förolämpande uttryck mina förra brever skolat innehålla, är vad jag alldeles icke begär eller behöver, och efterger eller återtager därav icke en Jota. Jag har sagt dig vara falsk och förbehållsam mot en god Far, kan det kallas annat.---"(Sthlm 15/12 1818 BLB)

3.2

201.---"Men vad som är mest befängt av allt är det han (som hos mig står i så betydlig skuld, om vars förminskning han dageligen fått påminnelser) ger sig att själv utlåna penningar mot ränta, liksom han ville med uppsåt öka sitt behov och mitt förlag. Jag ser en

(15)

Augustin redan i January lånt på 8 månader Rd 5.000, en Thersner i Tavastehus Rd 2.500, Möllersvärd 300, Blomqvist 116 2/3. Huru kan man begå en sådan galenskap att på (kanske osäkra händer) utlåna sådana summor, då man själv betalar ränta å egna lån? Eller: varföre äro dessa lån givna? Detta är dessutom ett säkert medel att skaffa sig ovänner, då man återfordrar lånet.---"(Sthlm 4/9 1818 C.Murray)

3.2

248.---" Vi vända oss nu således till de nyare sakerna, vari först förekommer din besynnerliga, om ej impertinenta yttran om de till diverse personer utlånta pengar, och att du däri gjort rätt, för att stärka din credit, och vid behov njuta återtjänst. När din Far (som förut sitter i ett nästan oerhört förlag) dageligen jämrar sig för fonder att inlösa din stora Assign., dem han dock tror dig för verkens behov hava nödiga, och således med employ av sin sista styver inlöser, var det då rätt av dig att till främmande, kanske osäkra personer vårdslöst utlåna dessa pengar, eller tror du dig efter Caprice kunna disponera över min person, Cassa och Credit ---"(Sthlm 15/12 1818 BLB)

3.5/Process

159.---"Huru härmed hänger samman, och huru Murray reder denna förvaltning har väckt min förundran, ända tills jag för några dagar sedan fått tala vid Herr Landshövdingen v.Troil, hos vilken jag trodde mig böra recommendera din fatala sak. - Han är efter gammalt min vän, och jag väntade hos honom för dig mycket deltagande, men till min förvåning fann jag honom mot dig ganska ovänlig och uppbragt, och fick av honom verkelig anmodan att som Far på det allvarsammaste både råda och befalla dig att ändra din yppiga, kostsamma och trotsiga ton, den du icke allenast förut under ditt vistande i Finland utövat, utan även nu som Fästningsfånge i Tavastehus underhåller, där dina depencer i hästar, Societeter, Spel och Lux skall

vara kända överallt i Pettersburg, där man tror dig genom denna levnad liksom vilja trotsa både Lag och Regering, och vilket levnadssätt skadar din fatala processe mera än hjälper saken.- Och om tonen är sådan hos de övriga Conseillens ledamöter som hos Troil, har du där ganska litet att förvänta. Om jag hade dessa berättelser från annan hand skulle jag tvivla på deras sanning, men Troil är en man av heder som visst icke givit dem utan orsak och visshet. Han har också själv bett mig berätta dig det han är den som givit mig dessa underrättelser, och som pålagt mig att därför giva dig de allvarsammaste förvitelser.---"(Sthlm 12/6 1818 BLB)

3.2

176.---"Vad angår ditt av v.Troil klandrade levnadssätt, så kan det icke annars än efter hans försäkran och relation bedömas. Jag vet ock ej varför han som en hederlig karl och min gamla vän skulle utan full visshet därpå kunna giva en så mörk färg om däri ej varit någon verklig anledning, vilken jag ock tycker mig finna confirmerad genom beskrivningen om dina hästar (huru många hästar behöver du i din nuvarande belägenhet?), genom dina många fiender och avundsmän (huru får man dessa utan genom en stötande levnadston och över hövan drivna pretentioner?).

---" (Sthlm 25/7 1818 BLB)

3.2/Moral

107.---"Vad således först angår den till Sk:ren Fisk betalda frakten, så undrar jag ej på att du som är så lyckelig i Processer kunnat råda mig att ingå Rättegång om en sak, den jag ej kunnat undgå att tappa med skam och vanheder. Men detta är icke mitt sätt. - Den som anmodat mig att göra befraktningen får ock betala fautfrakten, då Sk:ren ej fick lasta. Eller vad var det för pojkstreck att narra mig till befraktningen, då du visste dig hava engagement om lasten i Pettersburg.---(Sthlm 23/1 1818 BLB)

3.2/Skylla

108.---"Jag hade visserligen icke så dyrt köpt Herr Murrays biträde om du ej i ditt brev under 29 Novemb. berättat dig vara omgiven av Skurkar och Förrådare på alla sidor och hava ingen att lita på om du kommer att resa till Tavastehus. Huru har du kunnat fälla en sådan yttran då jag nu likväl ser, det Directeur Dreylick så är din vän och så förtjänar ditt förtroende att du under din olyckliga frånvaro kunnat sätta hela Bruksrörelsen under hans Direction, det jag också tror han väl förtjänar. Emellertid hade du gjort ganska väl om du i ditt förenämnda stränga yttrande gjort ett undantag för denna vän, jag hade då visst icke varken avsänt den dyrlegda Murray eller du behövt nedkalla Reuter, vilken senare du bör veta är min Betjent och som behövs på sitt ställe. Emellertid får du nu rätt många förvaltare att pensionera, som allt är en följd av dina oförnuftiga dispositioner och den ställning du dig själv försatt.---"
(Sthlm 23/1 1818 BLB)

5.2

246.---"dina reflectioner över vad Ernst fått, köpt, byggt etc. kunde du just spara för att bättre överräkna dina egne affairer. Så länge du ej vet vad han fått, eller på vad villkor, dömer du illa om det ena och andra, om han köpt egendom i Uppland, har det skett för att vara närmare sitt regimente och om han får någon summa för 4 %, så vet att du utfått hela ditt arv alldeles utan ränta ---"(Sthlm 15/12 1818 BLB)

Lars Magnus

Allmänt

Sonen blir allt mer förvissad om att hans rätta position i livet är att ta ansvaret för de Österbottniska

verksamheterna, men fadern stretar fortfarande emot, i varje fall innan LMB fått viss praktik i bruksskötsel:

4.2

215.---"Vad Lasse beträffar, vill jag med det första giva honom mina propositioner, som visst ej blir att emottaga några egendomar på eget bestyr, förrän jag förut sett något prov på hans stadga. - Om han emellertid är sysslolös, men har hug och förmåga att arbeta med skrivning och räkenskaper, lärer han därtill vid Fischars under Murrays uppsikt icke sakna tillfälle, och som kunde bliva honom nyttigt i framtiden.---"(Sthlm 6/10 1818 BLB)

4.2

221.---"Allt detta oaktat, för att giva occupation åt din lediga tid, för att utröna din hug för arbete och stadga, för att lära dig känna Brukets böcker, räkenskaper, Economie, Egendomens skogar, koltillgång m.m., du skall få vistas på Kimo, skall få antingen mitt vanliga rum eller de som för Ludvig blevo inredda, få gå till Inspector Rydbergs bord i kosthåll---"(Sthlm 26/10 1818 LMB)

4.2

253.---"Av ditt sista brev under 14 Nov. ser jag dig vara för högdragen att efter min goda intention under någon tid vid Kimo såsom Aprenktiv taga undervisning i bokföring och andra göromål, som hör till en Bruksrörelses rätta skötsel, förrän du som husbonde emottoge mina i Österbotten belägna verk, dem jag väl i alla fall åt dig destinerat, ävensom att du ansett under din värdighet att på den lediga tid du nu under 1/2 års tid haft, hjälpa din bror vid Fischars med de contoirsgöromål vartill Murray kunde behöva din hjälp, och som han icke medhinner. Denna ton och denna sinnesförfattning borde decidera mig att efter din egen yttran få återgå i den Ryska tjänstgöringen---"(Sthlm 15/12 1818 LMB)

Till slut går dock BMB med på LMB:s önskemål, ett köpekontrakt dras upp och Inspektor Rydberg på Kimo underrättas om utvecklingen:

4.3

250.---"Då jag ser Lasse vara för förnäm att efter min önskan någon tid lära sig känna Österbottniska verkens styrsel och beskaffenhet, innan han som husbonde dem emottoge, vill jag i detta ämne rätta mig efter hans och din yttrade åstundan och sänder sålunda med dagsposten till Lasse köpebrev på Österbottniska egendomarna i samma form som det för dig därå den 2 Dec. 1816 utfärdade, och nu i Österbottens Lagståndna köpebrev, det du således behagar underteckna med Sigill och 2:ne vittnen förse och honom återlämna, varvid han på det även till honom insända det Contra reversal på denna handel av 10. Dec. 1816 påtecknar den av mig proponerade och i Apart lapp medföljande mening, varigenom detta Contra reverse å din sida är fullgjort, men vilket document med sin påskrift jag måste hava tillbaka för att en annan gång om så skulle behövas kunde visa huru med denna handel rätteligen hänger tillsammans.---"(Sthlm 15/12 1818 BLB)

Ekonomi

LMB gör tydligen fortfarande av med stora penningssummor:

2.6/Uttryck

177.---"Lasses belägenhet tynger även min ålderdom, jag ser honom vid en manlig ålder och efter att med kostnad hava omfattat 3:ne tjänster, nu vara reducerad till platt ingenting, varken lön, pension eller befordringstour, och det som värre är, satt sig utur Cas att i Sverge kunna söka någon Employ eller ens att utan skam och åtlöje dit återkomma. Jag vet icke ens om hans avsked är sådant att det recommenderar honom till en Employ i finska armeen, varom jag redan anmodat honom höra sig för. Emellertid

får jag väl föda honom som dagdrivare och gödgalt. Ty att överlämna Österbottniska verken åt en så ostadig yngling vore att ruinera både honom och mig.---" (Sthlm 25/7 1818 BLB)

Övriga Karaktärsdrag

BMB är djupt bedrövad över sonens ombytthet, som bl.a. yttrar sig i den fasta föresatsen att på nytt taga avsked från militärtjänsten:

4.2

151.---"Jag ser av dina brever det du begärt avsked från din innehavande tjänst, men svårigheter och tidsutdräkt möta vid dess erhållande. Om du rätt minns min kära Lasse, sade jag dig detta då du emot mitt råd gjorde detta oförsiktiga Engagement, varföre du nu så dyrt får plikta. Men skulle dock väl tro att med detta avsked icke kan länge dröja, du måste väl i Herrans namn som officer ej vara såld till en tjänst, den du ej vill längre behålla. Men också därefter vet jag sannerligen ej vad du framdeles skall företaga. Nog kunde du väl få de Österbottniska verken, men frågan blir, om du förstår att sköta dem så att du därav kunde hava bärgning, ty därtill behövs mera kännedom, arbetsflit och stadga än du äger, när Ludvig med sina sköna egendomar genom oförstånd försatt sig i sin närvarande belägenhet har jag ej mycket hopp om ditt förestående öde. - Till Sverige kan du emellertid ej utan tort återkomma, och Ludvigs händelse sätter ej någon hög stämpel på famillenamnet varken i Sverige eller Ryssland. - Min vän! Dessa betraktelser äro endast en del av de många övriga Chagriner som dag och natt plåga mitt sinne, och jag frågar: är min belägenhet avundsvärd?---"(Sthlm 22/5 1818 LMB)

4.2

167.---"Änteligen och efter 3 veckors väntan får jag ditt brev från Tavastehus av 11 dennes, varav jag ser det du

änteligen erhållit ditt honorabla avsked och är nu efter så mycken gjord depence hemkommen i den brillianta egenskapen av att vara Netto ingenting. Jag skulle emellertid tro ditt avsked vara så gott och recommenderande att du därpå efter ditt förra project kan söka dig in i finska armeen, om Din Far skulle hava Moyen att förhjälpa dig till den fjärde militairiska employen. Emellertid är jag nu alldeles villrådlig vart du skulle bo eller vistas sedan Ludvig så väl tillställt att det ej kan ske på Fischars, ty i Tavastehus hos en Fästningsfånge kan ej vara varken roligt eller honorabelt, ehuru jag med förundran och förargelse hör det Ludvig där genom depencer och utsvävningar söker bravera sin ställning. Ni skall tro mina gossar, det vara ganska agreabelt för en Far, efter så stora uppoffringar, att finna sina Barn i denna deplorable ställning.---

---Resan och depencen i Muskow hade alltför väl kunnat undvikas genom det du kvarblivit vid din så mycket eftersträvade tjänst, till ditt avsked ditkommit, och vad köpta Equipaget beträffar, så tror jag det rätt många Ryska Militairer i vida högre värdighet än du, göra sina resor i Podoroschner eller Kibitka, som också alltför väl kunnat passa för en avskedad Capitaine utan lön, befordringstour eller pension.---

---Emellertid och med detta slösaktiga lynne vet jag ej om jag vågar giva dig befattning med någon slags egendom den du snart skulle förslösa.---"(Sthlm 23/6 1818 LMB)

LMB har tydligen i likhet med några av sina närmaste problem med sitt lynne:

4.2

161.---" Lasse är ock sedan några dagar i Pettersburg, det jag av hans Quittencer på upptagna penningar kan se, men intet har jag av honom själv något brev, som ock kan vara onödigt, allenast man får pengar på min räkning. Om

(22)

han kommer till Fischars eller Tavastehus, som är troligt, så bed honom ej utföra den hotelse han i brev yttrat, att hämna din oförrätt på dina Domare, helst denna oförståndiga åtgärd kunde göra honom även till en Cammerad på fästningen.---"(Sthlm 12/6 1818 BLB)

Andra familjemedlemmar

Ulla Willebrand

Mår inte särskilt bra, vad det verkar, och får dricka brunn respektive besöka havsbad:

5.5/Familj

168.---"Mamma och samtl. Syskonen må väl, utom Ulla, som är krasslig och ämnar nyttja baden vid Uddewalla med Ernst.---"(Sthlm 23/6 1818 LMB)

Ernst von Willebrand

Är ännu till belåtenhet hos BMB, och i samband med Processen mot BLB ber BMB honom att på olika sätt gripa in:

5.5/Familj

177.---"Jag var redan överens med Ernst att vi denna tiden skulle tillsammans göra en liten resa till Fischars (om Tavastehus är ingen fråga, och jag vet ej vad där skulle uträttas annat än i grund förkrossa ett förut upprört Fadershjärta) men nu kommer Willebrand med den oväntade nyheten, det han nödgas följa Ulla till Uddevalla, dit hon efter läkarnas strängaste tillsägelse måste oförtövat resa för att för sin svaga hälsa nyttja salta baden och varifrån de icke förrän mot slutet av nästa månad kunna återkomma.---"(Sthlm 25/7 1818 BLB)

Det börjar dock skönjas tecken på att bakom den Willebrandska fasaden allt inte är som det skall vara:

Ernst von Willebrand

5.2

246.---"Nog tror jag det Ernst vidgat sina speculationer, mer än jag skulle önska, men därför får han själv plikta, och förtjänar ingen avund. I alla fall är och förtjänar han att vara - allmänt aktad.---"(Sthlm 15/12 1818 BLB)

Axel Ulrik

BLB klagar på att brodern inte svarar på brev - tala om att sitta i glashus:

6.2

152.---"Om Axel ej skriver, så är det ej göromåls mängd som gör hindret.---"(Sthlm 22/5 1818 LMB)

Andra utomstående

J.J.Dreylick

Såväl BLB som den nye förvaltaren Murray har ett gott öga till Dreylick, som de troligen tycker har litet för mycket insyn i deras göranden och låtanden, för att det ska vara riktigt hälsosamt för dem:

2.3

128.---"utom vad angår den däri nämnda rådgivaren, med vilken jag nu tror bliva bäst att hushålla varligen, dock utan att directe stöta sig med honom utan fullkomlig orsak. När jag kommer på stället och finner honom så låg, som jag nu misstänker, skall jag ej underlåta att förehålla honom huruvida jag förtjänt ett sådant bemötande eller min Son, den jag så tillsägande förtrott i hans händer.---"(Sthlm 13/3 1818 C.Murray)

2.2/Dreylick

137.---"Vad du nämner om Dr. (troligen Dir. Dreylick - HT:s anm.) skulle jag knappast kunna tro, så mycket mindre som jag med honom under 30 år aldrig funnit annat än redlighet som bevisas därav att under hans tid verken gävo en ganska hederlig revenue, som väl ej synes i Bruksböckerna, då kopparen alltid gottgjordes 30 à 40 Rd mindre än den var värd, men om du har rätt, så måste han hava en stark förställningsgåva och en otacksam Character, då jag varit grunden till hela hans uppkomst. I alla fall säger jag honom härom ingenting.---"(Sthlm 17/4 1818 BLB)

A. Rydberg

Inspektoren på Kimo har varit van att styra och ställa litet som han vill och välkomnar säkert inte i någon större utsträckning, att LMB uppträder på scenen i och med köpet av de Österbottniska Verken från fadern:

2.3/Kimo

257.---"Som M.H. torde hava sig bekant är det köpebrev på min Son Bengt Ludvics namn å de Österbottniska egendomarna, som nu är lagfaret, endast fingerat för att skydda dessa egendomar av någon Rysk undersåte tills min andra Son Lars Magnus kom hem från Ryska armeen där han varit Capten och därifrån nu tagit avsked. Nu är han hemkommen och jag har ej kunnat neka honom att få taga emot denna för lång tid sedan honom destinerade egendom, som skett genom det Bengt Ludvic fått min tillåtelse och anmodan att för sin bror Lars Magnus därå utfärda köpebrev för att med nästa års början tillträda --- "(Sthlm 15/12 1818 Inspektor Rydberg)

Carl Murray

Murray, som BMB övertygat BLB om att han behöver som förvaltare, inte minst under arresttiden på Tavastehus, då BLB inte själv kan ingripa i den dagliga skötseln av Fiskars, får relativt fria tyglar till en början men

misstänks snart av BMB att stå i maskopi med sonen, när det gäller att pungslå honom. Murray har sedan länge dåliga affärer och beviljades ett lån på Rd 2.000 i samband med anställningen, vilket kommer att föranleda en del kontroverser så småningom:

2.2/Murray

125.---"varvid jag och han till en början får gratulera oss att på stället i M.H:re äga en redelig, driftig och pålitlig Man vid verkens styrsel och eftersyn, sedan jag ser dessa egenskaper hos de personer varpå förut litat, med goda anledningar saknas, vilka personer väl framdeles kunna rådfrågas men ock icke följas längre än deras råd finnas vara goda och oegennyttiga.---"(Sthlm 13/3 1818 C.Murray)

2.2/Murray

161.---"Apostille: Troil har även i förtroende rått mig att förmana dig till eftersyn av Murrays hushållning och förvaltning vid verken, vilken försiktighet jag icke heller ogillar. Jag vill tro hans redlighet, men hans behov torde sätta den på prov, ty det är visst att han här äger skuld och som oftast förekomma här hans förfallna reverser.--- (Sthlm 12/6 1818 BLB)

2.2/Murray

218.--- M.H:re "berättar i brev under 21 Sept. det dessa penningar ligga i parade, och vänta endast på lägenhet att återsändas, men skickar samma sistnämnda brev med egen dräng. Jag frågar varje förnuftig människa vad säkrare lägenhet för dessa penningars återsändning kunde väl givas än med egen betjänt, men vilka varken då eller sedermera kommit mig tillhanda. Kan detta förfarande ej kallas pojkaktigt, djärvt och obetänksamt, så har jag inga ord därför. Jag återtager dem emellertid icke, utan finner dem vara ganska väl förtjänta.---"(Sthlm 16/10 1818 C.Murray)

Professor Hartmann

Ger BMB råd om hur familjen bör förfara i samband med Processen:

3.5/Process

193.---"Ernst, som på min tillstyrkan har fullt deciderat att göra resan som i Lördags, men just som han stod på resan överkom en dess gamle vän Professor Haartman, som på tillfrågan alldeles avrådde honom från denna resa, varmed han i din sak skulle göra dig mera skada än gagn, ty som han säger: Senaten har i saken redan stadgat sina tankar och dem även i det allmänna discuterat, således kan varken jag eller Ernst däri göra någon ändring. Och om det ock genom vänskap eller andra moyen skulle kunna försökas, huru skulle Domaren våga att därpå ingå, eller skulle det icke i allmänheten få det utseende, som hade dina släktingar funnit moyen att ändra deras en gång fattade och i allmänheten redan kunniga beslut. Nej, min vän, det skulle, om några av dina släktingar överkommo, bliva ännu strängare för att ej göra sig misstänkta för denna influence. - På dessa skäl, dem jag tror du också bör gilla, har även Willebrand inställt sin tillämnade, såsom dig på intet sätt gagnelig, men väl skadelig, resa. I dess ställe har han i brev till A.Willebrand och Senatorn Falck recommenderat din sak på ett sätt som gör långt mera nytta än hans personliga överkomst, varav resultatet står att vänta, det jag med beklämt hjärta framdeles emottager.---"(Sthlm 18/8 1818 BLB)

Hjärneska familjen

Landshövding ???? Hjärne i Tavastehus Län är så att säga BLB:s "värd" under den ofrivilliga vistelsen på Tavastehus. Familjerna Björkman och Hjärne utbyter artigheter, när tillfälle ges - Björkmans därför att man därmed hoppas på en mer human behandling av arrestanten och Hjärnes därför att man nog gärna ser att en dotter

inleder bekantskap med BLB troligen mest för hans påstådda rikedomars skull:

3.8/Familj

138.---"Den godhet du av Landshövdingen Hjärne njuter lärer väl vara en verkan av Willebrandska familjen. I alla fall är det dig ett litet soulagement i din nuvarande belägenhet.---"(Sthlm 17/4 1818 BLB)

3.8/Familj

177.---"Landshövdingen Hjärnes Fru är nu i staden sedan några dagar och bor i mitt hus, jag har gjort henne Visite och avlagt tacksägelse för den hövlighet dig visas, den jag ej på annat sätt kunnat revengera än med en bjudning till Mamma på Görfvelen, den dock ej med visshet kan emottaga helst i denna horribla värmen.---"(Sthlm 25/5 1818 BLB)

3.8/Familj

205.---"Landshövdingenskan Hjärne reste i går till Finland, utan att jag fått tillfälle visa henne någon hövlighet än några visiter, som jag beklagar, men har ej kunnat hjälpa.---"(Sthlm 8/9 1818)

J.J.Maexmontan

Dyker då och då upp i handlingen. Är av allt att döma en Grosshandlare i Åbo, som BMB haft och fortfarande har mycket affärer med, och som ibland tjänstgör som ekonomisk mellanhand vid transaktioner med sonen:

2.3/Fiskars

229.---"Med åberopande av mitt sista brev av 3 dennes får härmed allenast anmäla, att då jag på mer än 6 veckors tid ej haft något brev, varken från min Son Bengt Ludvic Björkman i Tavastehus eller hans förvaltare C.Murray på Fischars, och således ej vet huru där tillstår eller hushållas, så nödgas jag härigenom hos min Herre

tillkännage att jag alldeles icke emottager eller betalar några Assign. varken från nämnda min son eller Murray, förrän jag därom ger skriftlig yttran eller bifall, vilket då först sker när jag fått dessa herrars svar på upplysningar jag begärt och varefter jag får se huruvida deras anvisningar kunna antagas eller ej.---" (Sthlm 6/11 1818 J.J. Maexmontan)

Biskop Murray

Far till Carl Murray. Västeråsbispen lider liksom sonen av dålig ekonomi, men har trots detta gått i borgen för sonen för det tidigare nämnda lånet från BMB på Rd 2.000 Bco:

2.3/Utlån.

122.---"Herr Biskopen Murray har vägrat sin Caution på Min Herres Reverse Rd 2.000 Bco, som var mig rätt oväntat och visst inte efter vårt avtal.Ett brev till honom i detta ämne vore visst icke överflödigt och som jag under han härvaro finge honom överlämna.---" (Sthlm 6/3 1818 C.E.Murray)

Landshövding v.Troil

Landshövding i Åbo och en gammal vän till BMB, som inte drar sig för att kritisera BLB:s uppförande, när så anses befogat, och som också rekommenderar BMB att hålla en viss uppsikt på Carl Murray:

3.5/Process

156.---"Landshövdingen Troil är nu visst kommen hit, och vill jag visst icke underlåta att hos honom recommendera Ludvigs angelägenheter, men ännu har jag icke träffat honom.---"(Sthlm 5/6 1818 C.Murray)

(1)

Händelseförlopp i Stort
1819.01.01 - 1819.12.31 bmb059

Ur BMB:s synpunkt blir 1819 ett mödosamt år med relativt få glädjeämnen. Inget av de tre bruken Fiskars, Kimo respektive Grönzinka ger något riktigt tillfredsställande ekonomiskt utbyte - Fiskars går i själva verket med storförlust - samtidigt fordrar de stora insatser från BMB själv i form av tid. Inte nog med att den omfattande korrespondensen med sönerna kräver sin tribut i form av nattvak och oro (nu kommer också Axel Ulric till som korrespondent - han flyttar i början av 1819 till Grönzinka som praktikant för att så småningom ta över driften) - sönerna behöver också avsevärd assistans med befraktningar av fartyg, försäljning främst i Sverige av s.k. garkoppar (Fiskars), stångjärn och trävaror (Kimo) och tackjärn (Grönzinka). Emellanåt gäller transporter och försäljning också sådana varuslag som spannmål, salt, tjära, etc. Som om detta inte vore nog, får BMB ombesörja inköp i Sverige av material för byggnationen på Fiskars, av möbler och husgeråd för Orisberg i Österbotten, inventarier och förnödenheter för Grönzinka, etc.

Och BMB kan verkligen konstatera, att otack många gånger är världens lön: Bengt Ludvig hamnar till slut i juni 1819 i fängelse på 12 månader på Sveaborgs fästning för sitt dråp, där hans möjligheter att effektivt sköta driften vid Fiskars sannerligen inte underlättas - till detta kommer, att den nye förvaltaren Carl Murray inte visar sig vara Guds bästa barn. Bekymmer har BMB också med svärsonen Ernst von Willebrand, som förköpt sig på fastigheter (bl.a. egendomen Näsby norr om Stockholm) och börjat spekulera på olika sätt, med förödande resultat. Den ende, som trots allt börjar visa sig värdig faderns förtroende är Lars Magnus, även om BMB anser, att också han behöver tas i örat då och då i början av sin tid i Österbotten.

Omvärlden

Carl XIV Johans göranden och låtanden fascinerar framgent BMB, vilket ibland - men inte ofta - sätter sina spår i korrespondensen. Mer frekvent är omnämmandet av besvärliga nya bestämmelser om tullar, smidesrätt, etc. Vädret liksom råvarupriserna får givetvis också sin beskärda del av kommentarerna:

9.2/Händelser

282-2.---"I går uppbrann till grunden Corps de Logis på Konungens Landställe Rosendahl å Djurgården jämte mycket möbler etc. som ej kunde bärgas undan lågorna. Olyckan har tillkommit genom oförsiktig eldning.---"(Sthlm 22/3 1819 AUB)

9.2

69.---"Nyheter av betydenhet hava ej förefallit. Kongl. Maj:t vistas nu på Rosersberg.

Dageliga taleämnet roullerar på hög cours, vattubrist, concourser och mord, varav ett helt nyligen förefallit. Vår torka fortfar nästan som förr till hinder för sådden och total ruin för höstbetet, men värmen har mycket avtagit.---"(Sthlm 20/8 1819 Baron Ernst von Willebrand, Åbo)

9.2

71.---"Kongl. Maj:t väntas idag från Rosersberg, varefter man tror en resa företages åt Dalarne eller efter andras gissning åt Torneå för att träffa Keysar Alexander, men som än är blott en gissning.---"(Sthlm 24/8 1819 Översten och Riddaren Högvälb. Herr Baron E. von Willebrand, Åbo)

2.3/Kimo

41.---"Som jag av Sk:ren Eklund hörer, skall årsväxten i Österbotten vara härlig. Jag önskar således det du innan skörden på de nuvarande höga priserna kunnat sälja den

vid verken liggande överflödiga spannmålen, så av råg som korn, ty säkert faller varan till vintern, då nästan alla länder och även Sverge på de flesta ställen lova sig en god skörd, ehuru vårsäden och i synnerhet gräset på många ställen lidit av en svår torka, som än varar.---"(Sthlm 13/7 1819 LMB)

9.2

79.---"Detta får således huvudsakeligen tjäna att framföra den glada tidningen det Sk:en Lundberg med kopparen efter en havd svår, lång och besvärlig resa i går lyckeligen anlände, sedan jag flere dagar under de svåra stormarna för honom varit i verkelig fruktan, helst flere sjöskador dessa dagar på Ålands hav inträffat.---" (Sthlm 12/10 1819 C.Murray)

2.3/Koppar

3.---"Jag önskar ju förr desto hellre hava Ludvigs koppar här, då varan nu är begärlig och betalas med Rd 130 Rgds, vilket längre fram på sommaren ej lärer hända så snart den förväntade ryska kopparen hinner uppfylla alla avsättningsorter.---"(Sthlm 16/4 1819 C.Murray)

Under normala omständigheter innehåller breven föga om den övriga familjens och underlydandes liv på godsen i Sverige - ett undantag utgörs av brev till svärsonen Ernst von Willebrand, när han reser till Finland:

5.4

71.---"Från Sätuna hörs ingenting, men på Näsby (herrgård i Danderyd, ägd på denna tid av Willebrand men såld 1823 - HT:s anm.) berättar Benett sig hava sått mossarna med säd och gräsfrö. Dock hava vi än ingen regndroppe på längre tid, som är olyckeligt för sådden.---"(Sthlm 24/8 1819 Översten och Riddaren Högvälb. Herr Baron E. von Willebrand, Åbo)

2.1

71.---"På Görfwelen och i synnerhet på Öråker äro nästan alla arbetare sjuka och på senare stället min beskedlige trädgårdsmästare död, som var en verkelig förlust.

Av famillen är annars alla friska på Görfwelen och låta alla hälsa dig.---"(Sthlm 24/8 1819 Översten och Riddaren Högvälb. Herr Baron E. von Willebrand, Åbo)

Bengt Ludvig

Allmänt

BMB:s huvudintryck är att Fiskars fortsättningsvis missköts av såväl BLB som Murray, och han ser sig till slut nödsakad att be Ernst von Willebrand om hjälp med en inspektion i samband med att denne far till över till Finland.:

2.3/Fiskars

59.---"Då min kära måg, Herr Baron Willebrand för egna angelägenheter gör en resa till Finland, har jag anmodat honom att även göra visite hos M.H:re på Fischars för att underrätta sig om brukens verkliga tillstånd, och i vad skick Ludvigs ekonomiska ställning för närvarande befinnes. Jag är övertygad det M.H:re med nöje lämnar dessa uppgifter dem Willebrand lovat emottaga, och som är mig så nödvändiga för att veta huru jag framdeles vis á vis Ludvig bör, och med någon säkerhet kan agera.

Jag har lämnat Willebrand en promemoria på de ämnen som jag huvudsakligen genom M.H:re vill hava upplysta, och dem jag är övertygad M.H:re med nöje lämnar till berörde vän, för vilken ingenting i dessa ämnen behöver döljas. ---"(Sthlm 10/8 1819 C.Murray)

Nya Initiativ

Helt utan idéer om hur man ska kunna förkovra verksamheten vid Fiskars tycks dock varken BLB eller Murray vara, även om BMB ställer sig ganska kallsinnig till deras förslag. Det må gälla exploatering av nya affärsområden (t.ex. kopparfyndigheter), inköp av ny mark, omläggning av arrenden, etc.:

3.3/Kompetens?

270.---"Då jag ser det de förskrivna 100 Kuli råg icke varit för Brukets behov, utan endast i ändamål att därå förtjäna, så tycker jag det Herr Ludvic gör bäst att endast sköta sina egendomar, utan att lägga sig på några handelsspeculationer, varigenom behovet av mitt redan alltför stora förlag ännu mera ökas.---"(Sthlm 12/1 1819 C.Murray)

2.3/Koppar

279.---"Det fägnar mig att smidda kopparn vinner bifall och beställningar därav ingå, men kan dock ej ändra den yttran om ett valsverks inrättning, som jag förut givit, aldraminst tillstyrka en sådan inrättning på järn, där du inte ens äger det nödvändiga, som är gott och tjänligt ämnesjärn. Kopparvals inrättningen är ganska kostsam, men ännu mycket mera den på järn, då den hårdare materien naturligtvis fordrar grövre inrättning. Ett sådant är nyligen här i Sverge inrättat som kostat över 30.000 Rd Bco. Jag kan således ej annat än avstyrka detta företag, åtminstone tills du kommer i Cas att själv kunna efterse och bestyra dina affairer, och du fått ditt kopparverk i full ordning, som lärer vara grundpelaren i hela din existence.---"(Sthlm 5/3 1819 BLB)

2.3/Grönsinka

279.---"Vad den omrörda tjärugnen beträffar, kan jag få mycket lättare därpå göra uppgift som jag själv vid Grönsinka Bruk har en sådan inrättning, men så länge Österbottniska tjäran är i så liderligt pris som nu för tiden (8 à 9 Rd tunnan) lönar den sig alldeles icke. Jag

köper själv tjäran för bättre pris än den därvid kan tillverkas.---"(Sthlm 5/3 1819 BLB)

2.3/Koppar

26.---"Att få höra det nya kopparmalmanledningen vill hålla fort, och den omrörda sprängmetoden giva krutbesparing skall vara mig fögnesamt, och hedrar M.H:res uppmärksamhet.---"(Sthlm 29/6 1819 C.Murray)

2.3/Fiskars

99.---"Du nämner att Bröttorp och Trädbolsta Egendomar voro en nödvändig tillhörighet för Fischars, och att den förra nu genom von Glans död vore till salu.

Jag medger denna yttran så mycket mera som jag försäkrar att om Bröttorp varit falt under min sednare tid hade jag för dess nära belägenhet och stora mark icke släppt det om priset blivit någorlunda drägeligt, så angeläget anser jag detta hemman för Fischars Bruk.---

---Jag skulle således tillstyrka dig till denna Handel i fall priset bleve någorlunda vad jag nämnt. Men beklageligen, min k. Ludvig, din Hushållning har åtminstone hittills varit ställd mera på att förstöra än förkovra din Egendom, och den enorma skuld du därpå åsamkat, samt den grova Summa du redan pumpat ur min Cassa, gör att jag nödgas avstyrka alla sådana företag, ehuru nyttiga och nödvändiga de kunde vara. Det skulle emellertid roa mig att framdeles få höra vad härföre begärdes." (Sthlm 19/11 1819 BLB)

Bedrövliga Finanser

Det som helt dominerar korrespondensen vid sidan av Processen är dock det usla ekonomiska läget vid bruket och i samband därmed den bristfälliga redovisningen och de uteblivna prognoserna för produktion och förlag. Då och då hotar BMB med att protestera de s.k. assignatio-

nera, men när det kommer till kritan, sätts trots allt inte hotelserna i verket:

2.5/Visdom

260---"Din Critique över min yttran, det din Economiska ställning börjar bli så vådelig, att jag anser din processe, evad slut den kan få, för en Bagatelle emot de olyckor som dig i annan väg kan förestå kan jag alldeles icke gilla.---"(Sthlm 8/1 1819 BLB)

3.3/Finanser

279.---"Fördelen av det lån i Ryskt mynt som du på dina Egendomar har Aparence att få, må den bedöma, som närmare kan inse Ryska financernas framdeles ställning. Med de steg denna Regering i sitt penningeverk vidtagit, och under en fortfarande fred, tycker jag mig dock ej behöva betvivla deras förbättring, i vilket fall ett sådant lån kunde bli högst generande. Men jag erkänner min oförmögenhet att kunna se nog långt i dessa ämnen och överlåter resten i ditt gottfinnande.---"(Sthlm 5/3 1819 BLB)

3.1

28.---"Således får du numera ej på mig disponera någon styver förrän jag får däremot svarande koppar, det må nu ske i höst eller nästa vår, och det icke allenast för den summa du vill disponera, utan även för detta års intressen som nu visst gå över Rd 10.000 Bco, ty varken bereder du ditt självbestånd eller convenerar det min svaga Cassa att detta som förl. år på ett så oförnuftigt sätt öka din skuld.---"(Sthlm 2/ 1819 BLB)

3.2

47.---"När jag nu tillika ser det denna summa som nu är assign. icke vara ämnad till vinterförlag för dina verk, utan till betalande av redan gjorda skulder, dem jag alldeles icke trott dig kunna eller behöva äga då du alla tider av mig fått mera penningar än du för hela din

rörelse behövt, så var jag redan vid underrättelsen av denna assign. fullt deciderad att låta dem alla med Protest återgå, vartill jag ägde full anledning. Men sedan jag eftertänkt följderna av ett sådant steg som icke kunde bliva mindre än att se din person föraktad och utskrattad, din credit i grund förstörd, dina effecter belagda med Seqvesier, dina verk i ödesmål och dina arbetare utan föda och förtjänst, så har jag såsom yttersta försöket att rädda din heder och förkomma din totala ruine beslutat att antaga dessa så djärvt utgivna assign., ehuru ej utan dryg känning för min svaga Cassa, som såväl genom dig som även av Willebrands överdådiga företag är alldeles utpumpad.- Detta antagande är dock förknippat med mitt heliga löfte, att om du eller Murray framdeles understå sig att å mig giva den allra minsta anvisning förrän jag därtill förut givit tillstånd, blir den utan nåd protesterad.-

Min kära Ludvig. Jag ser med grämelse det du med stora steg rasar mot din olycka och fullkomliga ruine, även i ekonomiskt avseende. Du ökar ansenligt din skuld i år, då du ännu inte har depencen för ett blivande giftermål med dess etablissement, då din koppar är i ett oförväntat gott pris, och då alla nybyggnader samt större företag måste vara inställda.---"(Sthlm 23/7 1819 BLB)

3.2

65.---"Att du på egendomarna ej har andra inteckningar än dem jag äger är mig kärt. Nu fela till min rättelse endast uppgiften över din närvarande ställning, den jag trott du själv kunnat uppgiva (åtminstone summariskt), men som jag nu ser Murray fått anmodan att uppgöra, som ock till Willebrand lærer bliva lämnad, och varmed jag får vara nöjd, allenast den blir verkelig.---"(Sthlm 20/8 1819 BLB)

3.2

93.---"emellertid lär Herr Ludvig härföre finna en stor

resource i sina utestående fordringar, dem nöden då lär förmå honom att infordra, sedan högmodet det ej kunnat tillåta förut." (Sthlm 16/11 1819 C Murray)

Hälsa

BLB:s klena hälsa förvärras inte minst under trycket av Processen, faderns ständiga anklagelser och medvetenheten om en egen otillräcklighet:

3.4

65.---"Av dina sist ankomna 2:ne kära brever under 30 p:to & 7 dennes ser jag med mycket deltagande berättelsen om din svaga hälsa, den jag dock hoppas en jämn diet och sinneslugn bör med tillhjälp av ungdomsstyrkan kunna hjälpa, om ortens läkare vore än sämre.---"(Sthlm 20/8 1819 BLB)

3.4

73.---"Sedan mitt sista under 20 Aug. har jag emottagit dina kära brev---.Jag ser därav med mycken fågnad det din hälsa börjat bättra sig, som jag önskar måtte fortfara. ---"(Sthlm 1/10 1819 BLB)

Processen

Överklaganden i olika instanser liksom deputationer till BLB:s förmån ger inte några resultat, och till slut blir BLB tvungen att byta arresten på Tavastehus mot en betydligt mer påfrestande fängelsevistele på Sveaborg, en vistelse som varar ett helt år från juni 1819 - totalt kommer han därigenom att vara internerad inte mindre än 2½ år för sitt brott, inkl. häktningen:

3.5/Process

259.---"Av nämnda ditt brev ser jag med grämlse det Conseillens Dom nu änteligen utfallit, men beklagligen icke efter önskan eller förmodan. Jag delar själv till

fullt mått din Chagrin över denna olyckshändelse, så mycket mera som jag genom mina åtgärder och uppoffringar trott mig hava försatt dig i en lyckligare ställning. Jag ogillar ock ej din föresats att anropa Kejsarens nåd till ändring i denna hårda dom, ehuru jag med grämelse ser den säkraste följdén av denna anstalt blir ett längre uppehåll innan denna fatala sak kan vara avgjord i ett Cabinet som har 50 millioner människor att styra.---" (Sthlm 8/1 1819 BLB)

3.5/Process

269.---"I den deputation som M.H: anstaltat, av en hel hop Bruksarbetare till Gen.Gouvernören Steinheil i Åbo med en böneskrift av mer än 150 underskrifter ställd till Kejsaren i Ludvics faveur, igenkänner jag M.H.s varma vänskap för Ludvic, vari jag även för M.H.s goda intentioner på det högsta deltagar.---"(Sthlm 12/1 1819 C.Murray)

3.5/Processen

15.---"Genom dessa brev ser jag Ludvigs olyckeliga Dom hos Keysaren stadfästad utan nåd. - Detta var ytterligare en Spik i min likkista, som väl snart måste vara färdig, då därpå arbetas så flitigt.---"(Sthlm 17/5 1819 C.Murray)

3.5/Processen

27.---"Med yttersta grämelse ser jag finalen av din fatala rättegång, vad du därför redan undgått och det olycksaliga år som än står åter. Dina därpå gjorda depencer och 18 månaders förlorad tid under rättegången äro således illa använda. Jag önskar dig ståndaktighet att med tålmod kunna genomgå denna hårda tid och att du därvid gör dina depencer så små som möjligt är, det din finansiella ställning ock påfordrar.---"(Sthlm 2/7 1819 BLB)

3.5/Processen

29.---"Att skriva till Reh binder i din sak skulle vara

utan något ändamål, då jag aldrig känt eller talt vid honom. Hans intercession tyckes utomdessa hillits icke mycket hava utträttat, då din affaire väl aldrig sämre kunnat utfalla än som redan skett.---"(Sthlm 2/7 1819 BLB)

3.5/Processen

74.---"Att ditt hopp om nåd vid Keysarens närvaro även slagit fel, och att du således får fylla måttet av din olycka med än 8 månaders arrest kan ej annat än förkrossa ett ömt fadershjärta. Den olycksaliga processen som kostat så mycket pengar har således ej tjänt till annat än förlänga din arrest nästan 2:ne år.---"(Sthlm 1/10 1819 BLB)

Slottsbygget

Här händer inte mycket - praktiskt taget allt arbete har på BMB:s begäran avstannat i avvaktan på att BLB ska bli fri - ett citat tas dock med för att belysa situationen:

3.6

100.---"Lås för Fischars Byggningen äro från Eskilstuna hitkomna som lära blivit förl. Sommar beställda av Byggmästar Lax. Jag blyges att berätta det de kosta över 26 Rd stycket, ty sådana har jag aldrig ägt. Men allting skall väl vara i proportion, och man behöver goda låsa för att utestänga envisa Creditorer som nog en gång lära förstå dem om din hushållning föres på sätt som hittills. Emellertid lär dessa konststycken sakna lägenhet att överkomma i höst, då vintern redan börjat islägga vår skärgård." (Sthlm 19/11 1819 BLB)

Projekt Kopparhammare

Då kopparhammaren nu blir färdigställd, är BMB givetvis angelägen om, att investeringen ska börja betala sig, och

han kommer bl.a. med diverse råd i - vad man skulle kunna kalla med ett modernt uttryck - marknadsföringsfrågor:

2.3/Koppar

262.---"Rörande Kopparhammaren, så är det väl att änteligen se honom färdig. Nu kommer allenast an på hurudant arbete Breyder kan göra och huru avsättningen vill gå.---"(Sthlm 8/1 1819 BLB)

Giftermålsplaner

I samband med arresttiden på Tavastehus har BLB lärt känna Landshövding Hjärnes dotter Jeanette, och paret har tydligen fattat tycke för varandra. Kärlekssagan blir emellertid av allt att döma relativt kort - man kan i själva verket inte undgå en känsla av att BMB bidrar till brytningen genom att ådagalägga en, i grund och botten, mycket negativ attityd till hela affären:

3.8/Familj

280.---"Min kära Ludvig! Jag går nu att besvara ett ämne som upptager hela min Attention, då det deciderar hela din framtida lycka eller olycka, väl eller ve. Med ett ord, frågan är om ett giftermål, ett av de betydligaste företag under hela vår levnad.-

Med den beskrivning du ger på Fröken Jeanette Hjernes goda hjärta, älskvärda egenskaper, likstämmiga humeur och den böjelse hon för dig hyser, den lågande kärlek du för henne fattat, din fullkomliga övertygelse att genom en förening med henne göra bådads eder lycka och sällhet, det bifall till en förening som du berättar dig av hennes respectabla föräldrar erhållit, det anseende hennes Herr Far hos Regering och Medborgare står såsom en hög Ämbetsman, allt detta skulle utan besinnande decidera mig, icke allenast att bifalla utan även på det högsta önska en förening fotad på så goda förhoppningar om en lycklig framgång. Men min kära Ludvig! Jag hade önskat

att innan något partie i detta ämne vidtages, du vore någorlunda oberoende av ditt eget öde, mera självständig och med ett ord, i en bättre författning än den närvarande. Jag tycker din situation just icke är den tjänligaste att ingå sådana engagementer, som endast böra göras av fria och självständiga personer, som själva någorlunda kunna bestämma sitt öde, välfärd och belägenhet. Detta allt oaktat min vän. Du vet dig vara en fullmyndig yngling, fri från all depence av föräldrars bifall eller motsägelse, du vet dig redan hava utfått allt du efter Far och Mor kan vänta, och kan således både disponera dig själv och veta vad du i ekonomiskt avseende har att påräkna.- ,Om du således genom denna förening tror dig kunna göra din och din blivande makas framtida lycka, om dina respectable Svärföräldrar och Fröken Jeanette finna närvarande tid och omständigheter tjänliga för en sådan förening, så vill jag alldeles icke vara däremot eller hindra din lycka, utan önskar dig därtill den Högstes välsignelse. Jag hoppas, min kära Ludvig, dig vara övertygad det jag, som en rättskaffens Far, ej kan vilja annat än se dig lycklig, vari även din Mor i närslutna brev instämmer, men sättet till denna lycka kan varken hon eller jag utstaka, utan överlämnar det åt dig själv, som däri äger den närmaste delen.-

Under varmaste önskningar för din välgång, framlever med all ömhet och vänskap din hulda Fader, etc. ---"(Sthlm 5/3 1819 BLB)

??

87.---"Jeanettes brever äro ingångna varföre vi alla äro förbundna och beder henne hälsas. Stackars flicka, vad hon lär missräkna på sin förmodade lycka. Pennan faller mig ur handen och mina tårar skulle överskölja detta papper om jag ej slutar. Din olycka kan ej förekommas men endast begråtas av en öm Fader." (Sthlm 5/11 1819 BLB)

3.2

88.---"Du ser ju min k. Ludvig att detta går rakt åt Helvetet och att du går din ruin till mötes med stora steg. Under sådan utsikt är giftermål det sämsta man kan företaga. Så blödande det är för mitt hjärta nödgas jag för nu och framdeles avsäga mig möjligheten att vidare undsätta dig då jag tydeligen ser att du själv vill vara ruinerad." (Sthlm 5/11 1819 BLB)

Karaktärsdrag i Övrigt

Inte oväntat tycks BLB varken ha kraft eller vilja att bättra sig - i varje fall inte i BMB:s ögon - det må gälla slarv, håglöshet, slöseri, undanflykter, anklagelser mot andra, missunnsamhet, etc.:

3.2

55.---"Men en omständighet vid dessa 5 papper kan jag icke underlåta att anmärka såsom ganska huvudsakelig: Du vet mig förut strängeligen hava förbjudit dig att utlämna någon assign. utan ifylld Summa, som väl också är det mest halsbrytande företag, även då frågan är om säkrare och redigare personer än Herr Murray. Likväl ser jag det du varit nog lat eller oförståndig att utlämna dessa 5 assign. i Blanquetter utan ifylld Summa som sedan av Herr Murray efter behov blivit verkställt. Detta är så vettlöst att du endast härföre hos allt förståndigt folk bör förlora allt förtroende och ger mig en fullkomlig idé om din dugelighet och ditt förstånd att sköta affairer och vårda din välfärd, den du på ett så synnerligen (?) dåraktigt sätt överlämnar i andras händer. Sedan jag förut varnat dig för en sådan dumhet, säger jag dig nu att när du nästa gång är capable av ett sådant dårhusarbete, låter jag din assign. med protest gå tillbaka om jag ock förut lovat att antaga den. Min kära Ludvig! Du gör mig för många anledningar till missnöje, och jag vet ej huru länge jag står att kalla mig din

hulda Fader.---"(Sthlm 30/7 1819 BLB)

3.2

87.---"Varföre incasserar du ej dessa lån hos en Hedman, Hultman, Augustin m.fl. och därmed avbetalar din skuld, eller varföre skall den utlåna penningar (kanske på osäkra händer) som själv är utsatt för excution. Nej min Gosse, högfärd, dumhet och lättja förer dig i olyckan, och gör att du varken kan eller förtjänar att hjälpas. ---"(Sthlm 5/11 1819 BLB)

3.8/Familj

259.---"Vad jag emellertid alldeles icke kan gilla, är de beskyllningar du gör såväl mig som Ernst, att vi med köld och indifference anse din närvarande olycka, att jag ruinerat din Credit och vill påskynda din ruin, m.m.d.. ---"(Sthlm 8/1 1819 BLB)

2.2/Kärl.Familjen

261.---"Din begäran om skonsamhet i mina brever, vill jag visst iakttaga, men icke har jag trott mig behöva lägga Ablat omkring klagomål över manquerade skyldigheter eller undanhållet förtroende.---" (Sthlm 8/1 1819 BLB)

Lars Magnus

Allmänt

Köprocessen för Kimo har nu avslutats, och vardagsarbetet tar vid för LMB - så småningom får han dock också tid till en liten Stockholmsresa:

3.5/Process

283.---"På sin tid har jag emottagit dina kära brever från St. Pettersburg under 7 Jan. och Tavastehus d. 7 Febr. jämte den återsända förbindelsen av Ludvig på Kimo Bruks handeln, varemot du lär av honom fått köpebrevet

på berörda Egendom ehuru du ej nämner därom.---"(Sthlm 26/3 1819 LMB)

3.8

74.---"Lasse är avrest till Kimo sedan vi här liqviderat även om inventarier och fordringar vid Österbottniska verken.---"(Sthlm 1/10 1819 BLB)

Förvaltning

LMB får ganska omgående ta itu med diverse kniviga frågor, mest rör det sig om försäljning och transporter, men också redovisningsärenden, kvalitetsfrågor etc. är på tapeten i rik mån. Fadern ger honom emellertid god råd, varav ett är att verkligen lyssna på Inspektor Rydberg LMB börjar också själv ta vissa nya större initiativ:

4.3

283---"Vid den av Åbo tulldirection vidtagna obilliga och hinderliga Författningen, att fartygen från Sverige ej få directe efter vanligheten anlöpa Oravays utan först gå till Ny Carleby, har jag ingenting kunnat företaga,--- ---Det blir således nödvändigt att du med första till Keyserliga Senaten i Åbo med biläggande av hoslagda 2:ne Documenter anför besvär över denna resolution såsom medförande dessa verkens totala ruin ---

---Vad beträffar din fråga, om huru mycket malm Kimo från Sverige får hämta, så skall jag därom framdeles svara omständligare, då jag därom får fråga, men tror emellertid detta qvantum vara utan inskränkning.

Som vid en i vår nödvändig befraktning alltid är villkoret att Sk:ren får last från Oravays tillbaka med järn och bräder, så behagar du med första uppgiva huru mycket av dylik last jag kan påräkna till rättelse vid befraktningarna.

17

Att nu göra någon tillökning i kolpriset för att
uppmuntra allmogen till en större tillverkning är denna
vinter för sent och utan verkan, utan få vi nästa sommar
V.G. rådgöra därom.---

---Som du icke möjligen kan ännu känna varken ortens folk
eller verkens drift, tillstyrker jag dig att i saker av
någon consequence rådföra dig med Inspector Rydberg som
har mitt fulla förtroende, och på vars redlighet du kan
lita.---"(Sthlm 26/3 1819 LMB)

2.3/Kimo

33.---"Sedan jag med nöje ser det fartygen från och till
Sverige detta år kunna nu som förr directe in- och utlöpa
från Oraways utan att behöva anlöpa Ny Carleby, tror jag
väl ej det befraktningarna skola vara förknippade med så
många svårigheter som förut, och har jag även i
Certrepartiet p. denna Seglationsfrihet. Emellertid är
väl att inlaga därom hos Senaten är gjord för framdeles.-

Beträffande Brädsågningen vid Keppo, så lärer de stockar
som äro under 10 tum i lilländan knappast löna sig att
såga till annat än 1 tums 8 á 9 tums Bräder, men de som
gå däröver torde väl vara bäst att såga 2/3 delar till 1½
tum och 1/3 till 2 tums.---"(Sthlm 6/7 1819 LMB)

2.3/Kimo

104.---"Visserligen tror jag det finska stångjärnet borde
kunna säljas förmånligare i Riga än i Stockholm, då man
slipper alla tullavgifter som här måste betalas, varom
jag dock vill förfråga mig i Riga och dig därom
underrätta. Men svårigheten torde bliva att få
Skeppslägenhet direkte från Österbotten till Riga utan
att giva full last som skulle betyda 1500 a 1600 Sk:pund
i fall smärre fartyg i Österbotten ej ville gå denna väg.
Emellertid skall jag närmare skriva därom då jag får svar
från Riga." (Sthlm 30/11 1819 LMB)

Bostad

Mycken tid och omsorg går också åt till att renovera och inreda den nya bostaden på Orisberg, ett projekt, där även BMB, som synes, blir inblandad i rikt mått:

4.1/Allm.

283.---"Men det för ett litet hushåll nödiga silver och kökskoppar med mera, som i landet antingen ej finnes eller där är dyrare än här, vill jag härifrån med sjölägenhet sända, så snart jag därpå får en ungefärlig uppgift. Emellertid lär du få nöja dig med de bekvämligheter som Inspector Rydberg på Kimo kan lämna, varom vi det ena och andra få närmare rådgöra,---"(Sthlm 26/3 1819 LMB)

2.5/Visdom

52.---"Vad åter beträffar ditt nödiga behov av meubler och husgeråd, silver, koppar etc. som ej tros i landet kunna fås för bättre eller samma pris som här, så tycker jag vara bäst att du med Fru Rydberg eller något annat förståndigt fruntimmer rådgör och upprättar en förteckning på det efter ortens tarveliga bruk härför nödvändiga, då jag efter föregången granskning vill denna förteckning under vintern låta completera, beställa och uppköpa.---Beträffande huset på Orrisberg, så tror jag dig alltför väl vara bärgad om du till en början endast låter meublera och inreda nedersta våningen. Det övriga kan göras sedan efter hand och som du ser dina villkor tillåta, i vilket avseende jag härvid återsänder den för byggnadens completerande sända notan, däri du vid återsändandet marquerar vad därav för nedersta våningen är nödvändigt, ävensom jag med första vill ha svar på de frågor om smidets beskaffenhet som i hoslagda lapp från Eskilstuna är gjorda.---"(Sthlm 30/7 1819 LMB)

4.2

81.---"Nu äro dina beställda 21 kakelugnar färdiga och

hålla på att inpackas i circa 30 lårar, men ännu är osäkert om för dem i höst gives någon lägenhet till närmaste städer, varmed jag vill göra all möjlig flit och dig därom framdeles underrätta.---"(Sthlm 26/10 1819 LMB)

Karaktär

BMB är inte helt säker på att sonen stadgat sig helt, och när LMB föreslår att han ska skaffa sig en bostad i Wasa, anser BMB detta vara ett tecken på att ombytligheten flammat upp igen:

4.2

102.---"Jag trodde så mycket mera att du skulle även under vintern sysselsätta dig med dessa ämnen som din heder och välfärd däri består att känna din Egendom och förvalta den på ett förnuftigt sätt. Jag har ock i min inbillning glatt mig åt den lycka och goda belägenhet vari din arbetsamhet, eftersyn och hushållning skulle försätta dig, och därigenom åtminstone se ett av mina Barn lyckeliga och bärgade, då flere av dem genom egit förvållande stå på branten av sitt fördärv.

Men huru blev icke denna glädje förvandlad i sorg och förvåning då jag i förrgår uppbröt ditt sista brev från Wasa av 15 dennes, däri du legerement nämner det du begagnat närvarande intervall för att på någon tid inflytta till Wasa, där ditt uppehåll ej kostar mera än på Kimo och på vilken förra ort jag framdeles skulle ställa mina brev. På någon tid flyttat till Wasa! Vad vill detta betyda? Jag har här näst förut nämnt vad du enl. heder, plikt och egen välfärd hade att göra vid Kimo och övriga verken, men vad har du göra, vad kan du uträtta i Wasa?---"(Sthlm 30/11 1819 LMB)

Axel Ulric

Allmänt

AUB har som nämnts flyttat till Grönzinka i början av 1819, med påföljd att BMB känner sig föranlåten hjälpa honom med diverse formaliteter orsakade av detta, t.ex. mantalskrivnings- och mönstringsärenden, medlemskap i föreningar, etc:

6.1/Allm.

282-1.---"Även får jag begära din yttran om du vill stå kvar i Sällskapet vid Munkbron, i vilket fall därföre bör betalas årsavgiften, förmodeligen lär du ej mera bli så beständig Stockholm Bo att du därav kan profitera.---"
(Sthlm 8/3 1819 AUB)

6.1/Allm.

282-2.---"Just i dag äro Stockholms Consciberade sammankallade till tjänstgöring varibland du bort vara tillstädes såsom här mantalsskriven; - och då jag anmälte dig vara bortrest ville man skriva till Landshövdingen i Gefle att du bland länets övriga Consciberade skulle fullgöra denna medborgerliga skyldighet, men det är vår beskedeliga vän Professor Almroth du har att tacka för det du denna gång är befriad från detta besvär på någotdera stället och varför du har honom obligation.---"
(Sthlm 22/3 1819 AUB)

6.1/Allm.

288-3.---"Jag hade förr besvarat dina k. Brever under 19 & 25 passato, om jag ej med samma velat lämna fullständigt resultat av din Conscriptions affair; denna var vid första besiktningen till din fördel avgjord, men därefter kom ett Konungens Brev som absolut pålade alla de Consciberade som förl. år ej kunde Excercera att nu sig därtill inställa; vår Landshövdinge fick således anmodan att hos Gefle Landshövdinge anmäla dig till Excercise antingen med Gefleborgs Conscription eller att du för samma ändamål skulle hitkomma; men som jag tror det något av dessa Alternativer varit dig varken nyttiga

(21)

eller Agreabla har det lyckats mig att genom Brodren Almroths bemedling få hoslagda Mönstrings förrättningens Utslag och Attest, varigenom du för all framtid är befriad från denna tjänstgöring, men den kostar i discretioner till diverse Rd 80 Bco, som dock kan vara ett gott pris.---"(Sthlm 12/4 1819 AUB)

6.1

88.---"Angående Mantalsskrivningen så innehåller författningarne det en var skall Mantalsskrivas på den ort där han största delen av året vistas och som detta är Grönzinka så kan du på annat ställe ej skrivas än där, som Bokhållare ---"(Sthlm 8/11 1819 AUB)

Arbetsuppgifter

Eftersom sonen än så länge är så oerfaren av bruksskötsel får BMB fortfarande gripa in med råd och dåd t.ex. i fråga om finansiering, personalfrågor, etc. AUB får dock beröm av Inspektor Kjellberg för sin flit i arbetet, vilket givetvis uppskattas av fadern:

2.6/Utryck

288-4.---"jag ock har på de bästa förhoppningar genom det beröm för flit och arbetsamhet dig Inspector Kellberg lämnat: fortfar däri min k. Axel och under full sysselsättning skall du vid dagens slut bestiga din säng med mera lugn och satisfaction än om du sett 10 Spectacle eller hört 100 kvicka men onyttiga equivocer.--- (Sthlm 12/4 1919 AUB)

2.3/Grönzinka

100.---"I mitt sista brev under 8 dennes såsom svar på ditt förra dato förgät jag att svara på din förfrågan om den från Gysinge sig nu erbjudande Skogvaktaren, vars pretentioner tyckas vara för dyra, utan tycker jag det högst 8 tunnor Spannmål efter Brukspris, Rd 50 Bco Lön och föda för en ko, vore allt vad honom för det första

kunde bestås, åtminstone tills man på ett år finge se vad nytta han kunde göra, då det torde hända att han kunde hugnas med någon förbättring; för övrigt brådskar just ej med denna saks uppgörande och som allt för väl kan dröja tills jag M.G. nästa January kommer till Grönzinka då detta kan påtänkas. ---"(Sthlm 22/11 1819 AUB)

Karaktär

AUB kritiseras av BMB för att liksom sina bröder vara slösaktig och litet lättsinnig i sina engagemang och sina fritidsaktiviteter. Detta senare gör sonen upprörd och han klagar på att BMB är för sträng, med påföljd att fadern mildrar sina omdömen något:

6.2

282-2.---" så har du svårt att med heder komma därifrån utan att gottgöra Wexelns belopp, och får du i sednare fallet skylla din egen vårdslöshet eller försummelse att innan avresan från London ej hava bragt denna sak till Stabilt slut,---"(Sthlm 22/3 1819 AUB)

6.2

288-3---"Min k. Axel! Du gör mig mycken orätt om du tror det min anmärkning över affairen med Thornton innefattar varken vrede, köld eller ovänskap; den är gjord till din egen fördel, för att lära dig en annan gång handhava affairer med mera ordning och människor i allmänhet med mindre godtrogenhet, och jag trodde således icke det du över denna -- skulle finna anledning till klagan, om du tager saken på den foten så skall jag framdeles bespara både dig och mig från dylika anmärkningar, men du torde ock därigenom sakna många goda råd och förmaningar som kunde vara nyttiga.

Vad du nämner din 14 års ålder vid anträdet av din utrikesresa äger sin riktighet, men icke att du blivit lämnad utan rådgivare, vän eller eftersyn; jag vet ej

annat än det Herr Martinius om din vård uppfyllt de plikter jag honom ålagt, åtminstone har jag härvid gjort allt vad en god Fader möjiligen ålegat. Din Far utgick just vid samma ålder från sina Föräldrars hus till ett främmande land utrustad med 15 daler sivermynt, vilket är allt det arv han från sina Föräldrars hus förr eller sednare njutit;---Den Sacrifice du gjort genom övergivandet av huvudstaden och dess nöjen var ditt eget val, och jag tror alldeles nödvändigt för din framtida bärgning, din hälsa, seder och tidsfördriv sedan du var inkommen i en så olycklig virvel som inom kort skulle fört dig till avgrunden.---"(Sthlm 12/4 1819 AUB)

6.2

II-16-5.---"Annars att säga sanningen vet jag ej väl vartill just mycket peng. vid Grönzinka kan nyttjas, jag hade trott det du av den beviljade Summan skulle kunna göra någon besparing som alltid en annan gång kommer till pass, men jag kan ingenting säga därom förrän jag på stället får se de över dessa utgifter förde förteckningar dem du väl lär föra dig till minnes.---"(Sthlm 17/5 1819 AUB)

6.2

88.---"vilket efter min oförgripeliga tanka innehåller en god portion av Svärmeri eller överspända ideer;- varifrån hämtar du anledning till ditt förmenta brott, till min fiendskap, hat eller kjöld med mera som du däri yttrar ---"(Sthlm 8/11 1819 AUB)

5.1

100.---"Så i postens avgång ankommer ditt kjära Brev under 11 dennes varav jag med fägnad ser så väl ditt goda humeur som jag emottagit nöjaktig förklaring på ditt förra brev; var övertygad min k. Axel att din vänskap och ditt förtroende är bland mina dyrbaraste tillhörigheter, att din välgång är min största glädje, och att befordran den skall vara mitt yppersta föremål." (Sthlm 22/11 1819

AUB)

Andra Familjemedlemmar

Ulla von Willebrand

Dotterns hälsa är fortfarande vacklande:

3.8

74.---"Willebrand är hemkommen och funnit Ulla och lilla Ernst till hälsan något förbättrade.---"(Sthlm 1/10 1819 BLB)

Ernst von Willebrand

Å ena sidan blir BMB alltmer kritisk till svärsonens affärer, samtidigt som han inte drar sig för att be honom resa till Finland för att bl.a. assistera BLB i samband med Processen å den andra:

5.1

27---"men synnerligen din Svågerns överdrivna företag i egendomsköp, husbyggnader och levnadssätt satt mig i mycket bekymmer, och jag vet sannerligen ej huru han sig reglerar.---"(Sthlm 2/7 1819 BLB)

Carl Murray

Irritationen hos BMB över den nye förvaltarens sätt att sköta sig växer sig starkare under 1819. Invektiv börjar hagla i breven, och det enda positiva, som anges, tycks vara ett motvilligt erkännande av Murrays roll i att vilja exploatera nya kopparfyndigheter i Orijärvi:

3.5/Process

270.---"M.H:res parallell mellan föräldrar och deras förbindelse till deras Barn, kan jag ej annars besvara, än att då man medgiver att häri finnes gränser, då kan

och bör man ej skriva ' M.H. som en god Far kan väl ingenting förneka sin Son'.---"(Sthlm 12/1 1819 C.Murray)

3.2

287.---"Jag hade visst icke dröjt så länge som nu skett att besvara förenämnda M.H:res brever, om jag inte väntat att med samma få advisera det så ofta lovade cassautdragets ankomst från Maexmontan, dit det ju redan vid årets början var inlämnat för att med första lägenhet hitsändas. Men som det ännu ej hörts av, så lär hela saken vara en dikt, men vilken ej kan annat än förarga mig, som ej är van att nyttja fabler i allvarsamma saker. ---"(Sthlm 26/3 1819 C.Murray)

2.2/Murray

11.---"Om M.H:re ej sköter Ludvigs saker med mera ordning än correspondensen med mig så är icke hans interesse i goda händer,---Vad vill allt detta betyda? Eller har M.H:re någonsin hört affairer skötas med denna vårdslöshet, varföre var och en skulle rodna, som har något begrepp om ordning. Jag vill väl också se vad ursäkt M.H:re kan påfinna för denna oförlåtliga efterlåtenhet.---"(Sthlm 11/5 18198 C.Murray)

2.2/Murray

39.---"Jag kan ej beskriva min förundran över detta upptag, det M.H:re i sitt brev under 3 Juny så Högtidligen förnekar, och varå jag icke heller haft den allra ringaste advise.- Ludvig har också icke heller skrivit ett ord därom. Det är således på gammal svenska sagt ett litet bedrägeri, vars sammansättning jag ej kan förklara förrän jag fått Ludvigs svar huruvida dessa Penningar kommit honom till godo och han till deras lyftande givit M.H:re tillstånd.---

---Jag är ock genom denna händelse berättigad yrka mitt förra påstående det M.H:re är en högst osedig och opålitlig correspondent.

Med fullkomligaste ledsnad tecknar etc.---"(Sthlm 9/7
1819 C.Murray)

2.6/Ironi

44.---"P.S. M.H:re berättar sig genast vilja låta
utskriva ett nytt cassautdrag från sistl. års July månad.
Varför nytt?. Det har ju aldrig något gammalt varit
utskrivet ehuru så ofta både begärt och lovat.---"(Sthlm
23/7 1819 C.Murray)

2.2/Murray

63.---"För de i aparte brevet under 7 dennes lämnade
underrättelsen om Murray och dess financer tackar jag på
det högsta och anser dessa uppgifter för ett verkligt
vänskapsprov, varföre jag stannar i obligation.

Att säga sanningen är jag för egen del icke mycket nöjd
med Murray, som jag åtminstone i sin correspondence och
penningeaffairer finner vara confus och slarvaktig, men
som icke står directe under min disposition utan är
Ludvigs Betjänt, så har jag förmanat honom att på det
nogaste granska hans penningeförevaltning och övriga
hushållning, så mycket mer som jag själv saknar uppgifter
häröver ehuru ofta jag dem båda begärt och de blivit
lovade.---"(Sthlm 13/8 1819 J.J.Maexmontan)

Andra

Personer, som för en mer undanskynd tillvaro i
korrespondensen utgörs bl.a. av Jeanette Hjärne,
J.J.Maexmontan samt Biskop Murray:

3.8/Familj

23.---"Min käraste Dotter!

Då Ni själv genom ärade skrivelsen givit mig tillstånd
att nyttja detta namn, kan jag ej annat än vara smickrad

av dess begagnande, och skall alltid anse för en kär skyldighet att uppfylla de plikter som med detta namn äro förenade, ävensom mot den respectabla familj, med vilken jag och mitt hus genom den omrörda föreningen har äran att bliva införlivade. Jag kan ej nog gratulera min käre Son Ludvig att i sin närvarande kinkiga ställning hava funnit en så öm, modig och aktningsvärd följeslagare på sin framtida levnadsbana, vars biträde han också väl tyckes behöva, och som han icke lär underlåta att med tacksamhet erkänna. Och ehuru denna förening i sin början är förknippad med några obehagligheter, dem jag önskat vara terminerade, så hoppas jag den i fortsättningen och slutet skall bliva så mycket lyckligare, vartill jag så mycket som på mig ankommer på allt sätt skall söka att medverka. Emellertid önskar jag Eder bägge den Högstes Nåd och Välsignelse till lycka och förnöjelse. - Hälsning etc.---"(Sthlm 7/6 1819 Mademoiselle Jeanette Hjärne, Tavastehus)

8./Biskop Murray

288.---"Biskop Murray jämte Doctorinnan äro i staden och hava hedrat mitt hus med en visite, då han beklagade det han så sällan får M.H:s brev.---"(Sthlm 26/3 1819 Carl Murray)

2.2/Murray

2.---"Biskop Murray är i största betryck för penningar, säger sig av sin Carl vänta pengar för de cautioner han för honom ingått. Evad du av denna uppgift vill göra för slags reflection, lämnar jag till ditt eget beprövande.--"(Sthlm 16/4 1819 BLB)

2.3/Fiskars

5.---"De främmande assign. äro alla presenterade genom främmande personer. I det ställe hade jag trott dem böra gå genom J.J. Maexmontan, där jag har fond för dem stående. Jag får således nu för dem betala dubbla summor som också är ett agrément i vår penningelösa tid, där

98

Banqueruottter och betalningsmanquementer omgiver den
redlige ordningsmannens alla sidor.---"(Sthlm 4/5 1819
C.Murray)

bmb059